

NÁVRH
STÁTNÍHO ZÁVĚREČNÉHO ÚČTU
ČESKÉ REPUBLIKY
ZA ROK 2008

B.

Ekonomický vývoj a veřejné rozpočty

- I. Ekonomický vývoj
- II. Veřejné rozpočty

I. Ekonomický vývoj

Obsah

Strana

1. Shrnutí základních tendencí ekonomického vývoje	1
2. Ekonomický výkon	10
2.1 Poptávka	12
2.2 Nabídka	14
2.3 Důchody	16
3. Cenový vývoj	18
3.1 Spotřebitelské ceny	18
3.2 Ceny výrobců	22
4. Trh práce	24
4.1 Ekonomická aktivita	24
4.2 Zaměstnanost	25
4.3 Nezaměstnanost	27
4.4 Průměrné mzdy	28
5. Platební bilance	30
5.1 Běžný účet	31
5.2 Kapitálový účet	37
5.3 Finanční účet	37
5.4 Měnové kurzy	38
5.5 Devizové rezervy	40
6. Měnový vývoj a finanční trh	40
6.1 Měnové agregáty	41
6.2 Úrokové sazby	45
6.3 Kapitálový trh	49

1. Shrnutí základních tendencí ekonomického vývoje¹

Ekonomický vývoj České republiky je charakterizován vybranými indikátory v následující tabulce:

Tabulka 1

		2006	2007	2008				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3216	3530	3706	877	949	937	943
Index deflátoru HDP	<i>mzr. %</i>	0,9	3,6	1,7	2,7	1,5	0,9	1,9
Průměrná míra inflace	<i>mzr. %</i>	2,5	2,8	6,3	7,4	6,8	6,6	4,7
HDP, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	6,8	6,0	3,2	4,4	4,4	4,0	0,2
Výdaje na konečnou spotřebu domácností	<i>mzr. %</i>	3,5	3,8	2,2	1,6	2,9	2,7	1,7
vlády	<i>mzr. %</i>	5,4	5,2	2,9	2,7	3,4	3,0	2,6
Tvorba hrubého fixního kapitálu	<i>mzr. %</i>	-0,7	0,4	0,9	-0,8	2,0	2,6	-0,2
	<i>mzr. %</i>	6,5	6,7	3,1	4,5	4,5	3,4	0,3
Míra nezaměstnanosti VŠPS	<i>%</i>	7,1	5,3	4,4	4,7	4,2	4,3	4,4
Registrovaní nezaměstnaní, průměr	<i>tis.osob</i>	475	393	325	355	312	310	322
Náhrady zaměstnancům (domácí koncept)	<i>mzr. %</i>	8,0	9,3	7,6	10,5	8,4	7,1	4,7
Podíl obchodní bilance na HDP ^{x)}	<i>%</i>	2,0	3,4	2,8	3,3	3,6	3,7	2,8
Podíl běžného účtu na HDP ^{x)}	<i>%</i>	-2,6	-3,2	-3,1	-3,0	-3,2	-2,6	-3,1
PRIBOR 3M, průměr	<i>%</i>	2,3	3,1	4,0	4,0	4,2	3,9	4,1

*Pramen: ČSÚ, ČNB, MPSV, propočty MF
Všechna data sezónně neočištěna.*

^{x)} Na bázi ročních klouzavých úhrnů

Po třech letech vysokého ekonomického růstu se výkon české ekonomiky v roce 2008 zpomalil. Hrubý domácí produkt (HDP) se v reálném vyjádření zvýšil o 3,2 %. Ve srovnání s ostatními ekonomikami EU27 se stále jednalo o vysoké tempo růstu. V prvních třech čtvrtletích HDP meziročně rostl o 4 % a více. Celkový výsledek za rok 2008 byl silně ovlivněn velmi nízkou dynamikou HDP ve 4. čtvrtletí, kdy meziroční růst HDP činil 0,2 %. Tento vývoj dokládá dopad zpomalení či poklesu reálných ekonomik hlavních obchodních partnerů na českou ekonomiku. Ve 4. čtvrtletí 2008 sezónně očištěný HDP mezičtvrtletně reálně klesl o 0,9 %. Z pohledu znalostí makroekonomických indikátorů na počátku roku 2009 (zahraniční obchod, průmysl, nezaměstnanost) lze předpokládat, že česká ekonomika je již od 4. čtvrtletí 2008 v recesi.

¹ Zpracováno na základě statistických dat známých do 6. dubna 2009.

Ekonomická úroveň ČR měřená jako HDP na obyvatele (při přepočtu na standard kupní síly²) podle odhadu EUROSTATu za rok 2008 dosáhla zhruba 83 % průměru EU27, když v roce 2004 byla cca 75 %. Mezi novými členskými zeměmi dosahují vyšší úrovně pouze Kypr a Slovinsko (cca 92 %). Dynamika reálné konvergence se zejména vlivem vysokého diferenciálu temp růstu reálného HDP proti EU27 v posledních 4 letech držela na vysokých hodnotách.

Česká ekonomika se podle posledních odhadů nacházela na vrcholu růstového cyklu ve 2. čtvrtletí 2006, vrchol hospodářského cyklu byl ve 4. čtvrtletí 2007. Tempo růstu HDP bylo v roce 2008 nižší než tempo růstu potenciálního produktu a kladná produkční mezera se proto uzavírala. Za celý rok zůstala ještě kladná na úrovni cca 1,7 %, přičemž v posledním čtvrtletí již byla produkční mezera záporná.

Meziroční růst potenciálního produktu v současnosti odhadujeme mezi 4,0 až 4,5 %. Z vývoje tempa růstu potenciálního produktu je patrné, že nelze očekávat jeho další razantní zvýšení. Růst potenciálního produktu byl v předchozích letech tažen rychlým růstem trendu souhrnné produktivity výrobních faktorů, její příspěvek k růstu potenciálního produktu v roce 2008 se snížil o 0,5 p.b. na 2,7 p.b. Dlouhodobě stabilní je příspěvek kapitálové vybavenosti ekonomiky.

K růstu reálného HDP o 3,2 % nejvíce přispěla souhrnná produktivita výrobních faktorů, a to 1,8 p.b. Kapitál přispěl přibližně 1,0 p.b., zaměstnanost 0,6 p.b. a ukazatel počtu odpracovaných hodin vztažených na jednotku zaměstnanosti dosáhl záporného příspěvku -0,2 p.b.

V rámci výdajové struktury růstu HDP došlo v průběhu roku 2008 k zásadní změně. Hlavním zdrojem růstu HDP byl v 1. – 3. čtvrtletí zahraniční obchod. Za první tři čtvrtletí HDP meziročně vzrostl o 4,3 % a příspěvek zahraničního obchodu dosáhl hodnoty 3,4 p.b. Ve 4. čtvrtletí však česká ekonomika naplno pocítila zpomalování či přímo pokles světových ekonomik, což se negativně odrazilo na dynamice zahraničního obchodu. Jeho příspěvek k růstu HDP ve 4. čtvrtletí (o 0,2 %) byl záporný ve výši -1,8 p.b., a tak hlavním růstovým faktorem ve 4. čtvrtletí byly výdaje domácností na konečnou spotřebu (s příspěvkem 1,3 p.b.). Příspěvek tvorby hrubého kapitálu k růstu HDP byl v roce 2008 záporný ve výši -0,4 p.b. Tato skutečnost byla

² Jedná se o přepočet na základě parity kupní síly (PPP),

způsobena meziročním poklesem zásob, přičemž příspěvek tvorby hrubého fixního kapitálu byl kladný, a to 0,7 p.b. Vývoj investic byl značně negativně zasažen propadem investic do bydlení.

Hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2008 reálně vzrostla o 3,6 %. Největší příspěvek dosáhlo odvětví obchodu s příspěvkem 1,7 p.b. Příspěvek odvětví zpracovatelského průmyslu dosáhl hodnoty 1,1 p.b., avšak ve 4. čtvrtletí byl na výkonu tohoto odvětví patrný negativní dopad zpomalování světové ekonomiky. Příspěvek zpracovatelského průmyslu byl ve 4. čtvrtletí záporný ve výši -0,8 p.b.

Nominální HDP, který je rozhodující veličinou pro vývoj daňových základů a výpočet poměrových ukazatelů, dosáhl v roce 2008 meziročního růstu o 5,0 %. Úhrnná cenová hladina měřená implicitním cenovým deflátozem HDP vzrostla v roce 2008 o 1,7 %. Po celý rok docházelo k meziročnímu poklesu směnných relací a celkem za rok 2008 došlo k jejich zhoršení o 1,9 %.

Zlepšení (zhoršení) směnných relací postihuje alternativní ukazatel k reálnému HDP, tzv. reálný hrubý domácí důchod³ (RHDD). Ten dosáhl v roce 2008 růstu o 1,7 %, tedy nižšího ve srovnání s růstem reálného HDP o 1,5 p.b.

V roce 2008 došlo ke zvýšení celkové zaměstnanosti o 1,2 % (podle údajů SNA⁴).

Trh práce byl v roce 2008 ovlivňován v počátku roku zejména ekonomickým růstem generujícím široké spektrum pracovních příležitostí, v závěru roku pak prvními významnými dopady globální krize do zaměstnanosti.

Celková zaměstnanost se v průměru zvýšila o 1,6 % podle VŠPS a 1,2 % podle SNA, kde bylo viditelnější snížení tempa přírůstku. Počet zaměstnanců vzrostl podle VŠPS o 1,7 %, počet podnikatelů o 1,3 %. Nová pracovní místa vytvořená zejména v sekundárním sektoru a nevyužitá tuzemskými pracovníky byla obsazována cizími státními příslušníky, jejichž počet po většinu roku rostl kolem 26 %, k viditelnému zpomalení došlo až ke konci roku.

³ RHDD oproti reálnému HDP zachycuje důchod (zisk nebo ztrátu) domácí ekonomiky ze změny směnných relací.

⁴ Systém národních účtů

Zvýšila se míra zaměstnanosti, míra ekonomické aktivity mírně klesla vzhledem k růstu počtu osob ekonomicky neaktivních (důchodci, studenti a rodičovské dovolené).

Podle VŠPS počet nezaměstnaných v roce 2008 meziročně klesl v průměru na 230 tisíc. Míra nezaměstnanosti v tomto mezinárodně srovnatelném pojetí se v průměru meziročně snížila o 0,9 p.b. na 4,4 %. Na konci roku 2008 se však nezaměstnanost (po nepřetržitém poklesu od roku 2004) začala opět zvyšovat.

Průměrná hrubá nominální mzda⁵ se v průměru za rok 2008 zvýšila o 8,5 %, tedy o 1,2 p.b. rychleji než v roce 2007. Tento nárůst byl důsledkem zejména celkového vývoje v podnikatelské sféře, kde dosáhl přírůstek průměrné nominální mzdy 9,6 %. Ve vývoji mezd v podnikatelské sféře se však projeví i mimoekonomické vlivy (např. bazický efekt 4. čtvrtletí 2007). V nepodnikatelské sféře průměrná mzda vzrostla o 4,4 %, což znamenalo meziroční reálný pokles o 1,8 %.

Nepříznivý vývoj na světových komoditních trzích od poloviny roku 2007 dozníval ještě v průběhu 2. a 3. čtvrtletí, což se – podobně jako v jiných zemích – promítlo v akceleraci růstu spotřebitelských cen. Roční průměrná míra inflace měřená CPI dosáhla 6,3 % (o 3,5 p.b. více než v roce 2007), když ke konci roku inflace podstatně zpomalila. V prosinci 2008 byly spotřebitelské ceny meziročně vyšší o 3,6 % (o 1,8 p.b. meziročně méně). Přitom přibližně dvě třetiny meziročního cenového růstu byly dány administrativními opatřeními (v roce 2007 přibližně dvě pětiny). Charakter inflace v roce 2008 byl převážně nákladový.

Ceny zemědělských výrobců během roku 2008 v meziročním srovnání v průměru vzrostly o 9,3 %. V 1. pololetí se ceny meziročně zvýšily o 26,9 %, ale ve druhé polovině roku poklesly o 6,6 % především díky propadům cen rostlinných výrobků. Meziroční ceny živočišných výrobků v 1. pololetí 2008 taktéž rostly (v průměru o 14,7 %), následně začaly klesat, avšak pomalejším tempem než ceny rostlinných výrobků (ve 2. pololetí se v průměru snížily o 3,5 %). Průměrný meziroční růst cen průmyslových výrobců po většinu roku 2008 zpomaloval

a průměrně dosáhl 3,5 %. Ceny stavebních prací a ceny tržních služeb rostly podobným průměrným meziročním tempem okolo 4,0 %.

První polovina roku 2008 byla charakteristická stabilitou referenčních úrokových sazeb jak v České republice tak v eurozóně. Během 2. pololetí snížila Česká národní banka limitní úrokovou sazbu celkem o 1,50 p.b. a následovala tak v uvolňování monetárních podmínek další evropské i světové banky. Pokles klíčových úrokových sazeb souvisel především s poklesem inflačních očekávání a s nepříznivými podmínkami na finančních trzích. Ke konci roku 2008 byly úrokové sazby ČNB nastaveny na 2,25 %, ECB 2,50 % a Fedu 0 % až 0,25 %.

Domácí bankovní sektor prokázal v roce 2008 dostatečnou odolnost a rezistenci na probíhající vnější finanční krizi. I přes některé ztrátové akvizice jednotlivých peněžních ústavů, které sice razantně snížily jejich ziskovost, ale přímo neohrozily jejich existenci, byl domácí sektor bank jako celek stabilní. Nedůvěra vnějších finančních trhů se přesto přenesla i do prostředí domácího a projevila se ve druhé polovině roku vyšší držbou likvidity a obezřetností jak na mezibankovním trhu, tak i ve vztahu ke klientům. To se projevilo i ve vývoji úrokových sazeb.

Mezibankovní sazby PRIBOR se vyvíjely v prvních třech čtvrtletích 2008 v souladu s klesající 2T repo sazbou, ve 4. čtvrtletí však zvýšené tržní rizikové prémie držely mezibankovní sazby na vyšších úrovních. V prosinci 2008 dosáhl průměrný 3měsíční PRIBOR 4,01 %, 1roční PRIBOR byl na 4,16 %.

Vývoj průměrných úrokových sazeb z celkových úvěrů domácnostem a nefinančním podnikům odrážel pohyby mezibankovních sazeb. S výjimkou 3. čtvrtletí průměrné úrokové sazby pozvolna rostly, ze 6,1 % v lednu na 6,3 % v prosinci. V případě nově poskytnutých úvěrů byl růst sazeb na konci roku markantnější, v prosinci 2008 dosáhly 6,8 %. Průměrné úrokové sazby z vkladů domácností a nefinančních podniků se vyvíjely v první polovině roku 2008 obdobně jako úvěrové úrokové sazby. Ve druhé polovině roku sazby klesaly až na 1,5 % v prosinci, úrokové sazby z nových vkladů domácností a nefinančních podniků v prosinci klesly až na úroveň 1,4 %.

⁵ Za organizace nad 19 zaměstnanců, organizace nepodnikatelské pokryty plně.

Meziroční růst široké peněžní zásoby (agregát M2) dosáhl 8,4 % v průměru za rok 2008, když zpomalil z 11,0 % růstu v lednu na 6,5 % v prosinci. Na růstu agregátu M2 se podílel hlavně růst vkladů domácností (průměrně o 9,3 %). Zvýšil se tedy sklon k úsporám s ohledem na svou finanční situaci, horší hospodářský výhled a rostoucí nezaměstnanost. Dynamika vkladů nefinančních podniků se naopak v průběhu roku 2008 snižovala (v prosinci vklady podniků meziročně klesly o 4,0 %). To mělo hlavní podíl na zpomalení růstu agregátu M2 ke konci roku 2008. Celkově byla nižší dynamika M2 odrazem pomalejšího hospodářského růstu. Zpomalující růst domácích úvěrů souvisel s vyšší obezřetností bank při jejich poskytování, tedy se zpříšňováním úvěrových podmínek. Přesto byla dynamika M2 vyšší než růst nominálního HDP.

Burza cenných papírů Praha (BCPP) je úzce propojena se světem, proto ani jí se nevyhnuly rozsáhlé propady cen akciových titulů, zejména ve druhé polovině 2008. Oficiální index pražské burzy PX se během 2. pololetí propadal a v prosinci byl meziročně nižší o 53 %. Obdobně se vyvíjel také index PK, obchodovaný v rámci RM systému, který v prosinci 2008 meziročně klesl o 43 %. Celkový objem obchodů akcií a dluhopisů realizovaných na kapitálovém trhu (BCPP, RM systém, neorganizované trhy) v roce 2008 dosáhl 3051 mld. Kč a meziročně byl o více než 12 % nižší.

Vnější nerovnováha, vyjádřená podílem deficitu běžného účtu (BÚ) na HDP, se od 2. čtvrtletí 2007 pohybuje v průměru okolo -3,0 % (v ročním vyjádření). Trend zvyšování schodku bilance výnosů se zastavil, na druhé straně došlo k výraznému obratu ve vývoji obchodní bilance. Od října 2008 se na českém zahraničním obchodě naplno projevila nepříznivá ekonomická situace ve světě a dosavadní růst obratu přešel do strmého propadu. Za 4. čtvrtletí se objem vývozu snížil meziročně o 13,7 %, dovozu o 9,0 %. Tento vývoj se odrazil v poklesu přebytku obchodní bilance za rok 2008 na 2,8 % HDP (o 0,6 p.b. proti roku 2007). Vlivem bilance služeb a běžných převodů se však deficit běžného účtu nepatrně o 0,1 p.b. zlepšil na 3,1 % HDP.

Na nepříznivý vývoj směnných relací v obchodu se zbožím⁶ měl vliv zejména ceny komodit na světových trzích. Při vyšším poklesu vývozních než dovozních cen dosáhly směnné relace za rok 2008 hodnoty 98,7.

⁶ Podle statistiky výběrových indexů cen v zahraničním obchodě ČSÚ.

Světové ceny průmyslových surovin a potravin⁷ meziročně vzrostly v průměru o 37,1 %. Nejvýrazněji se zvýšily ceny ropy spolu se zemním plynem (o 44,2 %) a potravinami (o 25,9 %). Rostly také ceny textilních surovin a kaučuku, naopak ceny kovů a dřeva byly meziročně nižší (o 15,5 %, resp. 9,9 %).

V roce 2008 CZK meziročně zpevnila vůči oběma světovým měnám, přičemž volatilita měnového kurzu se podstatně zvýšila. Nominální kurz proti EUR v průměru posílil o 11,3 %, proti USD o 19,2 %. Vrchol meziročního zhodnocení byl v červenci 2008, poté CZK vůči oběma měnám postupně ztrácela. V prosinci bylo meziroční zpevnění CZK proti EUR pouze 0,7 %, proti USD byla CZK dokonce slabší o 7,4 %.

Devizové rezervy centrální banky k 31. prosinci 2008 dosáhly 715,8 mld. Kč, tj. 26,6 mld. EUR. Tento stav byl o 2,9 mld. EUR vyšší než ke konci roku 2007.

⁷ Indexy ČSÚ světových cen průmyslových surovin a potravin, bez vlivu měnového kurzu CZK

Vnější prostředí

Světová ekonomika v roce 2008 výrazně zpomalila. Vývoj probíhal ve dvou odlišných obdobích: v první polovině roku, resp. do konce léta ještě rostla a potom se v souvislosti s krizí na finančních trzích už většina vyspělých zemí dostala do recese. Inflation obdobně v první polovině roku zejména vlivem vysokých cen energetických surovin a potravin prudce narůstala. Od srpna naopak došlo k jejímu rychlému poklesu.

Ekonomika USA zpomalila v roce 2008 na 1,1 %, ve druhé polovině roku se ekonomika dostala do recese: ve 3. čtvrtletí klesla mezičtvrtletně o 0,1 %, ale ve 4. čtvrtletí už o 1,6 %. Tento vývoj způsobila především finanční krize, která naplno propukla v polovině září 2007 na amerických finančních a akciových trzích. Od 15. září, kdy zkrachovala investiční banka Lehman Brothers, se Fed i vláda snažily horečnými akcemi zabránit prohloubení krize finančního systému. Vláda připravila záchranný balík mj. pro velké automobilky ohrožené krachem. Fed snížil hlavní úrokovou míru v prosinci až na 0,25 % a pumpoval peníze do ekonomiky i vykupováním tzv. toxických aktiv od bank, přebíráním záruk za několik velkých bank a pojišťoven ap., ale finanční trhy byly nadále velmi neklidné. Jádrem problému zůstávaly banky a jejich trvalá neochota půjčovat. Ceny nemovitostí dále klesaly, ostře poklesla soukromá spotřeba.

Míra nezaměstnanosti vzrostla od únorových 4,8 % na 7,2 % v prosinci. Inflation klesla z červencových 5,6 % na 0,1 % v prosinci. Vzápětí po nejvyšší inflaci za 17 let tak hrozila deflace. Původně slabý dolar začal od září, souběžně s krizí, výrazně posilovat.

Růst HDP v zemích eurozóny (EA12) v roce 2008 výrazně zpomalil na 0,8 %. Po silném 1. čtvrtletí přišel ve 2. čtvrtletí propad a eurozóna byla od 2. čtvrtletí v recesi (mezičtvrtletní růsty 0,7 %, -0,2 %, -0,2 %, -1,5 %), která se prohloubila koncem roku. Přitom propad HDP patřil k největším právě ve velkých ekonomikách: SRN (ve 4. čtvrtletí -2,1 %), Francie (-1,2 %), UK (-1,5 %), Itálie (-1,8 %), Španělsko (-1,0 %). Tento pokles byl způsoben především zhoršením exportních podmínek ve světě, zejména v USA. Řada zemí EU, především Německo, je na exportu závislá,

silné je zde zejména odvětví automobilového průmyslu a navazující odvětví. Od počátku roku 2008 rostla v eurozóně inflace (HICP); od červencového vrcholu 4,0 % začala klesat až k hodnotě 1,6 % v prosinci. Příznivý vliv měla donedávna nízká nezaměstnanost: od ledna do dubna 2008 na úrovni 7,1 % (nejnižší hodnota za více než 20 let), v prosinci však už 8,0 %.

Středoevropské ekonomiky nadále rostly rychleji než západní Evropa (s výjimkou Maďarska), velký podíl průmyslové výroby a závislost na exportu však indikuje i zde silné zpomalení.

Slovenská ekonomika v roce 2008 rostla o 6,4 %, což je sice zpomalení o 4 p.b. proti předchozímu roku, ale stále patřila k nejrychlejším. I v podmínkách obecného poklesu rostla ještě v posledním čtvrtletí roku meziročně o 2,5 %. Ovšem při vysokém podílu exportu a zejména výroby automobilů je třeba očekávat i na Slovensku ostrou deceleraci, kterou naznačilo už zpomalení průmyslové výroby od listopadu.

V Polsku vzrostla ekonomika v roce 2008 o 5,4 %, v posledních dvou čtvrtletích o 0,8 % a 0,3 % mezičtvrtletně. Růst byl, podobně jako na Slovensku, tažen přílivem zahraničních investic a spotřebou domácností. Růst má klesající tendenci, je jasné, že i zde vnější vývoj ekonomiku zbrzdí.

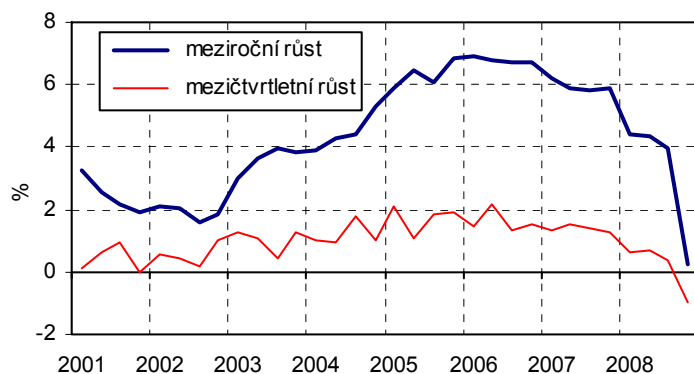
Dolarová cena ropy v prvním půlroce 2008 rekordně rostla až k hodnotě blízké 150 USD za barel ropy Brent v polovině července, potom však dramaticky propadla během druhé poloviny roku k úrovni kolem 40 USD. Průběh průměrné ceny ropy Brent po čtvrtletích (97, 123, 116 a 56 USD/barel, s celoročním průměrem 98 USD) svědčil o výrazném vlivu spekulace, která hnala ceny k červencovým extrémům. Poté zapůsobil globální pokles a jeho dopad na očekávání spekulantů.

2. Ekonomický výkon⁸

V roce 2008 se růstová dynamika české ekonomiky po třech letech vysokého ekonomického růstu snížila na 3,2 %. Roční růst HDP byl významně ovlivněn slabým výkonem ekonomiky ve 4. čtvrtletí, kdy meziroční přírůstek HDP dosáhl hodnoty 0,2 %. Tento vývoj byl jednoznačně způsoben vlivem dopadů finanční krize na reálnou světovou ekonomiku.

Mezičtvrtletní přírůstky HDP očištěného o sezónní vlivy dosahovaly v roce 2008 přibližně polovičních hodnot roku 2007, přičemž ve 4. čtvrtletí česká ekonomika mezičtvrtletně poklesla o 0,9 %. Vývoj tohoto ukazatele dokládá, že se kladná produkční mezera uzavírá a ekonomika se nachází za vrcholem ekonomického cyklu, který dle současného odhadu nastal ve 4. čtvrtletí 2007.

Graf 1 : Hrubý domácí produkt
(stálé ceny)

Pramen: ČSÚ

I přes ochlazení růstové dynamiky české ekonomiky pokračoval v roce 2008 proces reálné konvergence, kdy HDP ekonomiky EU27 meziročně vzrostl o 0,9 % (pro srovnání ekonomika eurozóny vzrostla meziročně o 0,8 %). Ekonomická úroveň ČR vyjádřená pomocí ukazatele HDP na obyvatele (při přepočtu na standard kupní síly⁹) dosáhla v roce 2008 podle posledního odhadu EUROSTATu zhruba 83 % průměru EU27.

⁸ Na bázi sezónně neočištěných dat (pokud není uvedeno jinak)

⁹ Standard kupní síly (PPS) je umělá peněžní jednotka používaná v rámci EU k přepočtu ekonomických agregátů pro účely mezinárodních srovnání. Poměr této jednotky vůči národním měnám je vypočten tak, aby za 1 PPS bylo možno nakoupit v jednotlivých zemích stejné množství zboží a služeb jako za 1 EUR v EU27. Jedná se tedy v principu o přepočtení na základě parity kupní síly (PPP).

Cyklická pozice ekonomiky se v roce 2008 měnila v podobě uzavírání kladné produkční mezery. Tempo růstu reálného HDP bylo v roce 2008 nižší než odhadované tempo růstu potenciálního produktu, které dosáhlo 4,0 až 4,5 %. Tento fakt se odrazil ve snížení kladné produkční mezery z 2,6 % potenciálního produktu v roce 2007 na 1,7 % v roce 2008. Zvyšování potenciálního produktu ekonomiky se opírá zejména o růst souhrnné produktivity výrobních faktorů a růst kapitálové vybavenosti.

Struktura ekonomického růstu z pohledu výdajové struktury HDP se v průběhu roku významně změnila. Zatímco v 1. – 3. čtvrtletí byl dominantním růstovým faktorem zahraniční obchod s příspěvkem 3,4 p.b. (HDP za 1. až 3. čtvrtletí meziročně vzrostl o 4,3 %), byl příspěvek zahraničního obchodu k růstu HDP za 4. čtvrtletí záporný, přičemž růst HDP se opíral především o spotřebu domácností. Tato změna hlavních růstových faktorů souvisí s dopadem zpomalení či poklesu reálných ekonomik hlavních obchodních partnerů, což se negativně odrazilo na vývoji zahraničního obchodu.

Hrubá přidaná hodnota v roce 2008 reálně vzrostla o 3,6 %. V souvislosti se změnou struktury ekonomického růstu z pohledu výdajové strany HDP se změnila struktura růstu z pohledu zdrojové strany HDP. Hrubá přidaná hodnota za 1. – 3. čtvrtletí meziročně vzrostla o 4,7 %, zejména vlivem výkonu v odvětví zpracovatelského průmyslu a obchodu s příspěvkem 2,0 p.b., resp. 2,1 p.b. Ve 4. čtvrtletí byl však příspěvek zpracovatelského průmyslu záporný, což úzce souvisí s nepříznivým vývojem zahraničního obchodu, a hlavním motorem růstu hrubé přidané hodnoty byla odvětví obchodu a zemědělství.

Hrubý domácí produkt v běžných cenách v roce 2008 vzrostl o 5,0 %. Úhrnná cenová hladina měřená implicitním cenovým deflátorem HDP vzrostla o 1,7 %. Směnné relace se v roce 2008 meziročně zhoršily o 1,9 %, přičemž tento vývoj byl dán poklesem cen vývozu o 5,9 % a poklesem cen dovozu o 4,1 %. Vývoj směnných relací byl v průběhu roku ovlivněn velmi silnými výkyvy měnového kurzu.

Vývoj HDP zejména v podmínkách malé otevřené ekonomiky nezachycuje některé podstatné faktory ovlivňující její ekonomický vývoj. Vzhledem k její vysoké otevřenosti jsou takovým faktorem směnné relace. Směnné relace jsou zohledněny ukazatelem RHDD (reálný hrubý domácí důchod), který vyjadřuje objem důchodů

plynoucích do ekonomiky z realizace produkce. Z důvodu meziročního zhoršení směnných relací v roce 2008 bylo tempo růstu RHDD 1,7 %, tedy významně nižší než tempo růstu HDP.

Ukazatel HDP rovněž neobsahuje informaci o mezinárodních pohybech důchodů v podobě odměn výrobních faktorů. Ukazatel hrubého národního důchodu, který tuto informaci obsahuje ve formě salda primárních důchodů mezi rezidenty a nerezidenty, dosáhl v roce 2008 hodnoty 3427,8 mld. Kč. Při srovnání s nominálním HDP je patrné, že hrubý národní důchod představuje cca 93 % hrubého domácího produktu.

2.1 Poptávka

Domácí konečné užití

Domácí poptávka v roce 2008 reálně vzrostla o 1,1 %. V rámci domácí poptávky dosáhly v roce 2008 vyššího růstu výdaje na konečnou spotřebu, a to reálně o 2,2 %, ve srovnání s tvorbou hrubého kapitálu, která klesla o 1,4 %.

Tabulka 2 : Výdaje na hrubý domácí produkt

		2006	2007	2008				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HDP, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	3216	3530	3706	877	949	937	943
HDP, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	7,8	9,8	5,0	7,2	5,9	4,9	2,2
HDP, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	6,8	6,0	3,2	4,4	4,4	4,0	0,2
Konečná spotřeba	<i>mzr. %</i>	3,5	3,8	2,2	1,6	2,9	2,7	1,7
domácností	<i>mzr. %</i>	5,4	5,2	2,9	2,7	3,4	3,0	2,6
vlády	<i>mzr. %</i>	-0,7	0,4	0,9	-0,8	2,0	2,6	-0,2
neziskových institucí	<i>mzr. %</i>	10,7	11,4	-3,5	-1,6	-2,1	-4,9	-5,2
Tvorba hrubého kapitálu	<i>mzr. %</i>	10,5	8,4	-1,4	4,1	-5,3	-6,0	3,1
fixního	<i>mzr. %</i>	6,5	6,7	3,1	4,5	4,5	3,4	0,3
Vývoz	<i>mzr. %</i>	15,8	14,9	6,9	14,1	15,0	9,0	-8,7
Dovoz	<i>mzr. %</i>	14,2	14,2	4,6	12,3	10,5	4,3	-6,9

Pramen: ČSÚ

Reálný růst konečných výdajů byl jednoznačně tažen růstem výdajů domácností. Výdaje domácností za rok 2008 reálně vzrostly o 2,9 %. Jejich příspěvek k růstu HDP za rok 2008 dosáhl 1,4 p.b. Deflátor spotřeby domácností zaznamenal během roku nárůst o 5,5 %, což potvrzuje rychlý růst spotřebitelských cen v české ekonomice, jehož zpomalení bylo zaznamenáno ve 4. čtvrtletí, kdy došlo k poklesu deflátoru spotřeby domácností na 3,7 %.

V rámci konečných výdajů domácností na spotřebu nejrychleji rostly výdaje na předměty dlouhodobé spotřeby, a to o 15,9 %. Výdaje na předměty krátkodobé spotřeby v roce 2008 vzrostly o 0,4 % (ve srovnání s 2,0 % v roce 2007) a výdaje na služby vzrostly o 0,5 % (ve srovnání s 5,2 % v roce 2007). Zatímco dynamika výdajů na předměty krátkodobé spotřeby v rámci roku zaznamenala rostoucí tendenci a byla proto zřejmě ovlivněna zejména vyšší mírou inflace v 1. pololetí, dynamika výdajů na služby má klesající tendenci (v 2. pololetí 2008 výdaje na služby meziročně klesly) a zřejmě více souvisí s cyklickým vývojem české ekonomiky.

Růst vládních výdajů v reálném vyjádření v roce 2008 činil 0,9 %.

Tvorba hrubého kapitálu v roce 2008 reálně klesla o 1,4 %. Vývoj tvorby hrubého kapitálu byl silně ovlivněn meziročním poklesem zásob. V rámci tvorby hrubého kapitálu došlo v témže období k reálnému růstu tvorby hrubého fixního kapitálu o 3,1 %. Příspěvek tvorby hrubého fixního kapitálu k růstu HDP v roce 2008 činil 0,7 p.b. Vývoj dynamiky tvorby hrubého fixního kapitálu byl opět silně ovlivněn vývojem ve 4. čtvrtletí, kdy tvorba hrubého fixního kapitálu meziročně vzrostla pouze o 0,3 %. V roce 2008 významně vzrostly investice do dopravních prostředků, a to o 14,6 %. Na druhou stranu došlo k velmi silnému propadu investic do obydlí, konkrétně o 11,7 % (v roce 2007 růst o 26,1 %). Tento vývoj souvisí zejména s chováním bank v oblasti poskytování hypotečních úvěrů v období ekonomické nejistoty a rovněž pesimističtějším výhledem potenciálních zájemců o hypoteční úvěry.

Čistý vývoz

Dominantní vliv na vývoj reálného HDP v 1. – 3. čtvrtletí 2008 měl zahraniční obchod s příspěvkem 3,4 p.b. k růstu HDP. Dynamika a příspěvek zahraničního obchodu se ve 4. čtvrtletí významně snížily. Ve 4. čtvrtletí došlo k meziročnímu poklesu vývozu o 8,7 % a dovozu o 6,9 %. Příspěvek zahraničního obchodu byl v tomto období záporný ve výši -1,8 %.

V běžných cenách dosáhlo v roce 2008 saldo bilance obchodu se zbožím a službami přebytku 185,3 mld. Kč. To je ve srovnání s rokem 2007 o 7,7 mld. Kč více. Ve 4. čtvrtletí kladné saldo zahraničního obchodu razantně kleslo na 11,3 mld. Kč, přičemž saldo se zbožím bylo záporné: -6,8 mld. Kč.

2.2 Nabídka

Hrubá přidaná hodnota

Na nabídkové straně ekonomiky pokračovalo v roce 2008 zpomalování růstu hrubé přidané hodnoty (HPH). Nejvýrazněji se projevilo ve 4. čtvrtletí, kdy sestupnou tendenci růstu ekonomiky ještě urychlila celosvětová krize. V nízkém růstu HPH se projevil především vliv poklesu zahraniční poptávky.

Celková HPH se za rok 2008 reálně zvýšila o 3,6 %, tj. o 0,4 p.b. více než HDP (snížení podílu čistých daní na HDP).

Tabulka 3 : Tvorba hrubé přidané hodnoty

		2006	2007	2008				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HPH, běžné ceny	<i>mld. Kč</i>	2900,3	3181,8	3318,6	788,4	850,7	835,8	843,6
HPH, běžné ceny	<i>mzr. %</i>	8,4	9,7	4,3	6,5	5,1	4,1	1,7
HPH, stálé ceny	<i>mzr. %</i>	7,1	5,8	3,6	4,9	4,8	4,5	0,5
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	-16,2	-11,4	16,6	-1,5	-1,1	7,3	80,0
Průmysl	<i>mzr. %</i>	13,3	8,9	5,4	8,3	9,6	7,5	-3,7
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	14,3	12,1	4,6	7,2	7,6	6,6	-3,1
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	4,6	3,8	-4,8	-6,4	-6,8	-3,1	-3,5
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	9,3	6,0	7,6	7,4	8,8	9,6	4,9
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	3,3	9,1	0,6	4,7	1,8	-0,6	-2,7
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	1,6	-0,2	-1,3	-0,5	-2,4	-2,0	-0,3

Pramen: ČSÚ, počítání MF

Z odvětvového pohledu byl objemově nejvýznamnější průmysl, jehož příspěvek k růstu dosáhl 1,6 p.b. při meziročním růstu 5,4 %. Zpracovatelský průmysl, jako jeho hlavní část, přispěl k růstu 1,1 p.b. Další významné příspěvky byly z odvětví obchod, pohostinství, doprava (1,7 p.b.) a zemědělství (0,4 p.b.). Na druhé straně nedosáhla HPH úrovně z předchozího roku v odvětví stavebnictví a také v odvětví ostatní služby, kde se tendence k poklesu dále prohloubila.

Ve 4. čtvrtletí došlo k vytvoření výrazné změny struktury HPH ve srovnání s předchozí částí roku a růst HPH byl tak v tomto období tažen pouze odvětvím obchodu a zemědělstvím. HPH v průmyslu se naopak meziročně snížila (vliv snížení exportu).

Vývoj HPH v nominálním vyjádření zvýraznil podíl služeb v ekonomice. Vlivem značného zpomalení cenového růstu se mírně snížil podíl zemědělství na celku. Podíl stavebnictví i přes vyšší růst cen stagnoval. Snížení podílu průmyslu z 32,6 % v roce 2007 na 31,3 % v roce 2008 bylo kombinací poklesu zahraniční poptávky v důsledku krize a mírnějšího růstu cen ve zpracovatelském průmyslu.

Celkový podíl služeb vzrostl z 58,7 % na 60,1 %. Na zvýšení se podílela všechna odvětví služeb, nejvýrazněji odvětví obchod, pohostinství, doprava.

Zvyšováním podílu služeb se ekonomika strukturálně pozvolna přibližuje k úrovním obvyklým ve vyspělých zemích EU, kde podíl služeb obvykle přesahuje 70 %.

Produktivita, náhrady zaměstnancům (podle údajů SNA)

Zpomalování růstu HPH v roce 2008 je dáno především nižším růstem produktivity práce na makroekonomické úrovni (ukazatel HPH na jednoho zaměstnaného). Ten ovlivnil růst HPH ze dvou třetin, vliv meziročního zvýšení zaměstnanosti (o 1,2 %) byl pouze třetinový.

Produktivita práce vzrostla v roce 2008 o 2,4 %. Nejvyšší růst byl dosažen v zemědělství. Dobré výsledky měla i odvětví obchod, pohostinství, doprava a odvětví průmyslu. Ve zbývajících odvětvích došlo k poklesu produktivity práce.

Tabulka 4 : Produktivita a mzdy (podle národních účtů)

		2006	2007	2008				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
Produktivita práce ¹⁾	<i>mzr. %</i>	5,4	3,1	2,4	2,8	3,2	3,5	0,4
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	-13,5	-10,6	19,5	-0,9	-0,2	11,6	88,0
Průmysl	<i>mzr. %</i>	11,7	6,1	5,0	7,2	8,3	7,0	-2,5
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	12,3	8,8	3,8	5,5	5,9	5,7	-2,2
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	3,1	2,3	-7,0	-10,6	-8,6	-4,6	-4,8
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	8,2	2,1	5,7	4,6	6,4	7,8	4,1
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	-1,6	3,6	-1,5	-0,3	-1,2	-1,6	-2,4
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	-0,1	-0,9	-2,3	-0,9	-2,9	-3,4	-2,0
Nominální průměrná náhrada ²⁾	<i>mzr. %</i>	6,3	6,4	6,3	8,3	6,7	5,9	4,7
Jednotkové náklady práce ³⁾	<i>mzr. %</i>	0,9	3,2	3,8	5,4	3,4	2,3	4,3
Zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>mzr. %</i>	22,2	22,3	-9,3	14,0	7,9	-0,6	-45,0
Průmysl	<i>mzr. %</i>	-5,1	-0,2	1,3	2,8	-0,6	-1,1	5,3
z toho zpracovatelský průmysl	<i>mzr. %</i>	-5,5	-2,4	2,3	4,3	1,7	-0,2	4,4
Stavebnictví	<i>mzr. %</i>	3,3	3,3	14,6	26,9	18,6	11,1	5,2
Obchod, pohostinství, doprava	<i>mzr. %</i>	-1,3	4,8	1,6	3,5	1,7	0,0	1,4
Peněžnictví, komerční služby	<i>mzr. %</i>	8,8	1,7	10,5	9,1	10,2	10,7	11,8
Ostatní služby	<i>mzr. %</i>	5,5	7,4	5,3	4,0	4,5	5,1	7,2

¹⁾ Hrubá přidaná hodnota ve stálých cenách na jednoho zaměstnaného (fyzické osoby).

²⁾ Objem náhrad zaměstnancům v běžných cenách na jednoho zaměstnance (fyzické osoby).

³⁾ Podíl nominální průměrné náhrady a produktivity práce.

Pramen: ČSÚ, propočet MF

Růst průměrné nominální náhrady na 1 zaměstnance za ekonomiku celkem dosáhl v roce 2008 meziročně 6,3 % a neměl dostatečnou oporu v produktivitě práce. Pokračování předstihu růstu nominální náhrady před růstem reálné produktivity se

odrazilo v meziročním zvýšení jednotkových nákladů práce o 3,8 %. Tento vývoj signalizuje zesílení mzdově nákladových inflačních tlaků.

V porovnání s implicitním deflátorem HPH, jehož růst dosáhl 1,7 %, znamená nárůst jednotkových nákladů práce z hlediska ekonomiky riziko nákladové inflace, v současnosti více než korigované poklesem cen nákladových vstupů. Z pohledu odvětvové struktury však již tento celkový názor neplatí. Mzdově-nákladové tlaky se neprojevily v zemědělství, v průmyslu a odvětví obchodu byly mírné. Vyšším tlakům bylo vystaveno stavebnictví a odvětví peněžnictví, komerční služby.

2.3 Důchody

Důchodová strana hrubého domácího produktu informuje o skladbě důchodů, které jsou generovány v procesu tvorby hrubé přidané hodnoty.

Tabulka 5: Důchodová struktura hrubého domácího produktu

		2006	2007	2008				
				rok	1Q	2Q	3Q	4Q
HDP, běžné ceny	<i>mln. Kč</i>	3216	3530	3706	877	949	937	943
Čisté daně	<i>podíl %</i>	8,8	8,9	9,7	9,8	9,7	10,6	8,7
Hrubý provozní přebytek a smíšený důchod	<i>podíl %</i>	48,0	48,1	46,3	45,4	47,7	46,5	45,5
Náhrady zaměstnancům	<i>podíl %</i>	43,1	42,9	44,0	44,7	42,7	42,9	45,8
zemědělství, lesnictví, rybolov	<i>podíl %</i>	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,2	1,1
průmysl	<i>podíl %</i>	13,4	13,3	13,5	14,0	13,4	13,1	13,7
stavebnictví	<i>podíl %</i>	2,7	2,6	2,7	2,6	2,6	2,7	2,8
obchod, pohostinství, doprava	<i>podíl %</i>	9,5	9,7	10,1	10,2	9,8	9,9	10,4
peněžnictví, komerční služby	<i>podíl %</i>	5,7	5,9	6,3	6,7	6,1	6,0	6,5
ostatní služby	<i>podíl %</i>	10,7	10,4	10,3	10,2	9,8	9,9	11,2

Pramen: ČSÚ, propočet MF

V roce 2008 klesl podíl hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu na HDP na 46,3 %. Tento podíl se dlouhodobě udržoval nad 47 %. Vývoj souvisí s velmi nízkou dynamikou hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu, který v roce 2008 nominálně vzrostl o 1,0 % ve srovnání s růstem nominálního HDP o 5,0 %.

Druhá část vytvořené hrubé přidané hodnoty, která je následně rozdělena, jsou náhrady zaměstnancům. Jejich podíl na HDP se naopak dlouhodobě pohyboval pod 44 %. V roce 2008 se však jejich podíl zvýšil na 44,0 %. Náhrady zaměstnancům v roce 2008 meziročně vzrostly o 7,6 %.

Rozdíl mezi nominálním HDP a součtem hrubého provozního důchodu a smíšeného důchodu a náhrad zaměstnancům je dán čistými daněmi. Jejich podíl na HDP se dlouhodobě pohybuje kolem 9 %, v roce 2008 potom činil 9,7 %.

Z bližšího pohledu na strukturu náhrad zaměstnancům je patrné, že mezi odvětví, která představují nejvyšší podíl náhrad zaměstnancům na HDP, patří odvětví průmyslu, odvětví ostatních služeb a odvětví obchodu, pohostinství a dopravy. V roce 2008 byl podíl odvětví průmyslu 13,5 %. Tento vysoký podíl byl způsoben jednoznačně odvětvím zpracovatelského průmyslu, jehož podíl náhrad zaměstnancům na HDP činil 12,3 %. Tato skutečnost je dána vysokým podílem přímých zahraničních investic v tomto odvětví, a tudíž i vyšší úrovní produktivity práce.

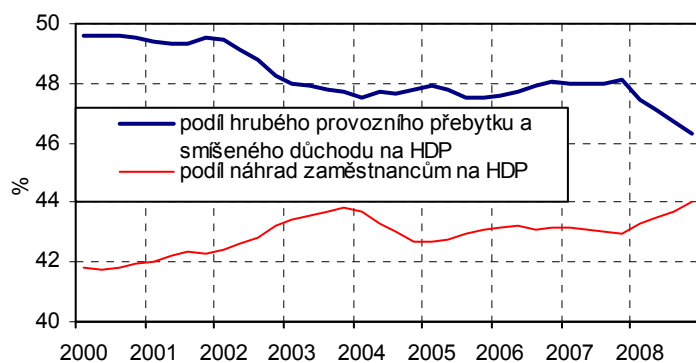
Podíl náhrad zaměstnancům na HDP, který generuje odvětví obchodu, pohostinství a dopravy v roce 2008 dosáhl 10,1 %.

Podíl náhrad zaměstnancům odvětví ostatních služeb na HDP v roce 2008 dosáhl 10,3 %.

Zajímavou informaci poskytuje zhodnocení vývoje podílů hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu a náhrad zaměstnancům na HDP. Tyto podíly na klouzavých úhrnech jsou zachyceny v níže uvedeném grafu.

S ohledem na relativně vysoký růst náhrad zaměstnancům v roce 2008 ve srovnání s nízkým přírůstkem hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu došlo ke sblížení podílů obou ukazatelů na HDP. To je zřejmě dáno nižší ziskovostí firem zejména ve zpracovatelském průmyslu v souvislosti s propadem zahraničního obchodu. Ve 4. čtvrtletí 2008 došlo k meziročnímu poklesu hrubého provozního přebytku a smíšeného důchodu o 1,4 %. Relativně vysoký růst náhrad zaměstnancům v nominálním vyjádření byl mimo jiné dán vyšší mírou inflace v roce 2008.

Graf 2 : Podíly sumárních složek důchodů na HDP – klouzavé úhrny

Pramen: ČSÚ, propočet MF

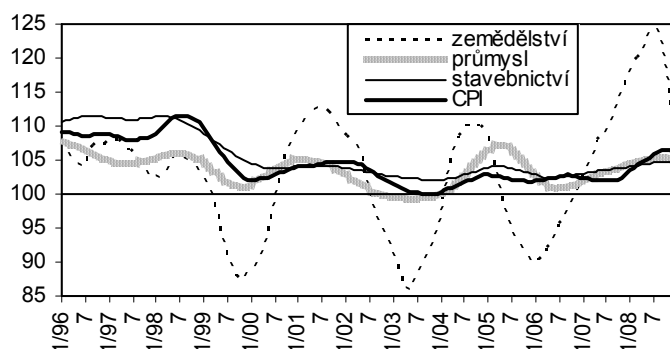
3. Cenový vývoj

Meziroční růst spotřebitelských cen se již v lednu vyšplhal na nejvyšší úroveň od prosince 1998 a až do října 2008 neklesl pod hranici 6 %. Teprve v listopadu a prosinci vlivem téměř nulových či záporných příspěvků tržního pohybu výrazně zpomalil. Za hlavní příčinu lze označit klesající ceny potravin a také nízké ceny ropy, které po rekordních hodnotách z konce července 2008 zažily strmý pád. Celkově lze inflaci hodnotit jako nákladovou.

Vývoj cen výrobců byl v roce 2008 nevyrovnaný. Zatímco ceny stavebních prací a ceny tržních služeb mírně vzrostly, ceny zemědělských výrobců po pozvolném růstu v prvním pololetí 2008, který byl způsoben spíše doznívajícím razantním cenovým skokem z druhé poloviny roku 2007, výrazně klesly. Největší měrou k tomu přispěly prudce se snižující ceny rostlinných výrobků vlivem podstatně lepší světové i domácí sklizně v roce 2008. Ceny průmyslových výrobců se v prvních třech čtvrtletích pozvolna zvyšovaly, v posledním čtvrtletí ale došlo k rychlému obratu viditelnému především ve zpracovatelském průmyslu.

Graf 3 : Spotřebitelské ceny a ceny výrobců

(průměr hladiny cen za posledních 12 měsíců k průměru předchozích 12 měsíců)

Pramen: ČSÚ

3.1 Spotřebitelské ceny

Meziroční tempo růstu spotřebitelských cen v roce 2008 zpočátku nepatrně, ke konci období ale již mnohem viditelněji, zvolnilo. Již v lednu činila meziroční míra inflace 7,5 %, což byla nejvyšší hodnota od listopadu 1998, a nad sedmiprocentní hranicí setrvala až do konce 1. čtvrtletí. K výraznějšímu zpomalení tempa růstu

spotřebitelských cen došlo až v posledních dvou měsících roku, a v prosinci tak činil meziroční růst 3,6 %. V 1. pololetí 2008 dosáhla průměrná meziroční inflace 7,1 % (o 5,1 p.b. více než v 1. pololetí 2007), ve 2. pololetí 2008 již 5,7 % (o 2 p.b. více oproti 2. pololetí 2007). Na prosincové meziroční inflaci 3,6 % se ve výši 4,4 p.b. nejvíce podílel příspěvek administrativních opatření¹⁰, tzv. tržní inflace byla tedy záporná. Výše příspěvku byla po celý rok vyrovnaná, jeho průměr činil v roce 2008 4,1 p.b. (o 2,7 p.b. více než za rok 2007). Z administrativních opatření byl nejvýznamnější příspěvek k prosincovému meziročnímu růstu cen zaznamenán v oddíle bydlení, voda, energie, paliva (2,8 p.b.). Nejvýrazněji vrostly ceny zemního plynu (o 33,9 %), nájemného v bytech s regulovaným nájemným (o 22,2 %), tepla a teplé vody (o 14,4 %), tuhých paliv (o 13,8 %) a elektřiny (o 9,5 %). Často diskutované zvýšení snížené sazby DPH z 5 % na 9 % se začalo prosazovat do spotřebitelských cen již od 4. čtvrtletí 2007, což se projevilo např. u rostoucích cen potravin. Vzhledem k sezónnosti cen potravin odhadujeme, že 60 % z celkového růstu cen se z titulu zvýšení DPH odehrálo již před začátkem roku 2008. Mezi další administrativní vlivy patří zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví a dopady změn spotřebních daní u tabákových výrobků. Akceleraci tržního pohybu ovlivňoval zejména růst cen potravin a nealkoholických nápojů (v prvních třech čtvrtletích v průměru o 10,3 %), opačným směrem působily dramaticky se snižující ceny ropy ve druhé polovině roku 2008.

Ceny ropy vyjádřené v USD nicméně dosáhly v roce 2008 svých historicky nejvyšších hodnot, když v prvních sedmi měsících roku činila průměrná cena ropy Brent 113 USD/barel. Strmý růst cen ovšem vystřídal ještě strmější pád ve druhé polovině roku. V prosinci 2008 klesla průměrná měsíční cena ropy až na hodnotu 41,6 USD/barel (v červenci dosáhla 133,9 USD/barel), což bylo nejméně od prosince 2004. Podobný výkyv je vskutku ojedinělý.

Průměrná cena ropy za rok 2008 (97,7 USD/barel) byla v dolarovém vyjádření o 34 % vyšší než v roce 2007. Vysoké ceny ropy a jejich dopad do spotřebitelských cen významně brzdilo posilování kurzu české koruny vůči USD. To způsobilo, že průměrná korunová cena ropy byla v roce 2008 vyšší jen o 11 % oproti roku 2007.

¹⁰ Změny maximálních cen, věcně usměrňovaných cen a ostatní necenová opatření (změna daní).

Vývoj cen ropy se odrazil i ve vývoji cen pohonných hmot na našem trhu. Průměrné ceny nejprodávanejšího benzínu Natural 95 sice vzrostly v meziročním srovnání s rokem 2007 o 2,5 %, průměrné ceny motorové nafty dokonce o téměř 11 %, avšak na konci roku byl již dobře patrný razantní pokles u obou položek.

V meziročním srovnání (prosinec 2008 proti prosinci 2007) došlo ke zpomalení růstu cen o 1,8 p.b. na 3,6 %, což je nejvyšší meziroční prosincové zpomalení od roku 2002. Na růstu spotřebitelských cen se nejvíce podílely tyto oddíly spotřebního koše: bydlení, voda, energie, paliva; alkoholické nápoje, tabák; zdraví.

Oddíl bydlení, voda, energie, paliva nejvíce přispíval k růstu cen po celý rok 2008 (příspěvky 2,2 – 2,9 p.b.). Celkově oproti prosinci 2007 vzrostly ceny v tomto oddíle meziročně o 11,1 %.

V rámci oddílu alkoholické nápoje, tabák rostly především ceny tabákových výrobků (o 14,5 %) vlivem zvýšení spotřebních daní. Celkově se tak ceny v tomto oddíle meziročně zvýšily o 9,2 %.

Růst cen v oddíle zdraví byl způsoben zejména zavedením regulačních poplatků ve zdravotnictví, což dokládá i konstantní výše meziročních příspěvků po celý rok. Tento efekt však byl pouze jednorázový.

Prudký růst cen potravin, patrný zejména na konci roku 2007 a v prvních třech čtvrtletích roku 2008 postupně odezněl, a to jak vlivem poklesu komoditních cen potravin a zemědělských surovin na světových trzích, tak i vlivem tzv. bazického efektu¹¹. Nižší než v roce 2007 tak byly hlavně ceny čerstvého másla (o 28,5 %), ovoce (o 16,7 %) a vajec (o 16,6 %), vyšší naopak ceny rostlinných tuků (o 16,0 %), mouky (o 8,0 %) a jedlých olejů (o 7,0 %).

Proti růstu cen působil vývoj v oddíle doprava, a to prostřednictvím výše zmiňovaného strmého poklesu cen ropy na světových trzích patrného zejména ve 2. pololetí roku 2008. Meziroční pokles cen pohonných hmot se prohloubil z 12,1 % v listopadu na 22,0 % v prosinci, ceny automobilů byly nižší o 12,2 %. Celkově poklesly ceny v oddíle doprava meziročně o 9,4 %.

¹¹ Tj. díky vysoké srovnávací základně z minulého období, v tomto případě z listopadu a prosince 2007.

Tabulka 6 : Index spotřebitelských cen

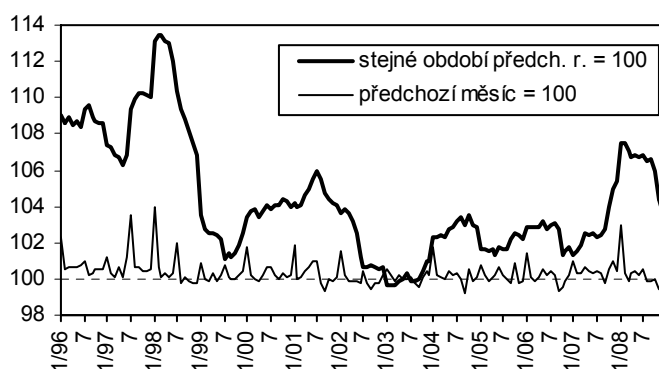
Oddíl č.	váha v koši ‰	2007		2008		
		prosinec sopr=100	přispěvek k růstu	prosinec sopr=100	přispěvek k růstu	
		%	p.b.	%	p.b.	
Ú h r n	1000,0	105,4	5,4	103,6	3,6	
1	Potraviny a nealkoholické nápoje	162,6	111,2	1,8	99,2	-0,1
2	Alkoholické nápoje, tabák	81,7	116,6	1,4	109,2	0,8
3	Odivání a obuv	52,4	100,0	0,0	99,4	0,0
4	Bydlení, voda, energie, paliva	248,3	105,4	1,4	111,1	2,8
5	Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy	58,1	100,1	0,0	100,2	0,0
6	Zdraví	17,9	102,5	0,0	131,6	0,6
7	Doprava	114,1	104,8	0,5	90,6	-1,1
8	Pošty a telekomunikace	38,7	96,7	-0,1	96,3	-0,1
9	Rekreace a kultura	98,7	100,1	0,0	100,8	0,1
10	Vzdělávání	6,2	102,0	0,0	103,5	0,0
11	Stravování a ubytování	58,4	104,2	0,3	106,0	0,3
12	Ostatní zboží a služby	63,0	102,0	0,1	104,6	0,3

Pramen: ČSÚ

Poznámka: Stálé váhy roku 2007.

Ceny zboží úhrnem vzrostly meziročně o 1,3 % a ceny služeb o 7,7 %, což je u zboží o 5,2 p.b. méně a u služeb o 4,1 p.b. více než v prosinci 2007.

Graf 4 : Spotřebitelské ceny

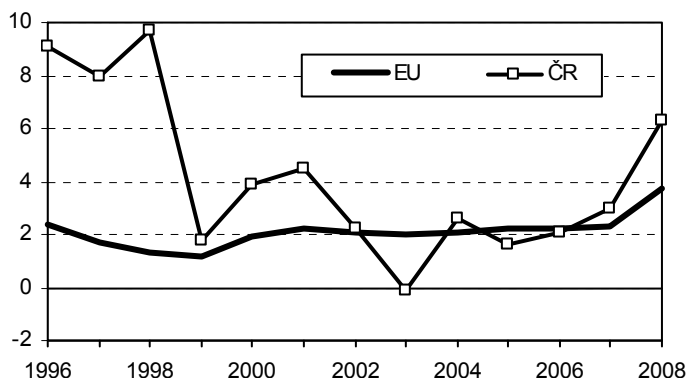

Pramen: ČSÚ

Klouzavá roční míra inflace od počátku roku až do října rostla (z 3,4 % v lednu na 6,6 % v říjnu), v posledních dvou měsících roku se snižovala. Za celý rok tak dosáhla hodnoty 6,3 %, což je o 3,5 p.b. více než v roce 2007.

Průměrná míra inflace měřená na bázi HICP v ČR vzrostla v roce 2008 na 6,3 %, a byla tak oproti roku 2007 o 3,3 p.b. vyšší. V souhrnu za země EU se v jednotlivých měsících roku 2008 pohybovala v rozpětí 2,4 % až 3,7 %. Roční průměr 3,2 % byl o 1 p.b. vyšší než průměr v roce 2007.

Graf 5 : Spotřebitelské ceny – HICP v %
(průměrná míra inflace)

Pramen: ČSÚ, EUROSTAT, propočty MF

3.2 Ceny výrobců

Ceny průmyslových výrobců během roku 2008 v meziročním srovnání spíše klesaly při průměrném ročním růstu o 4,5 %. V prvních třech čtvrtletích 2008 se meziroční tempo růstu udržovalo mezi 6,0 % a 4,7 % s tendencí ke zpomalování. Ve 4. čtvrtletí v souvislosti s nastupující recesí ve vyspělých státech se meziroční zpomalování růstu cen zrychlilo až na pokles v prosinci o 0,2 %. Vývoj celkové cenové hladiny průmyslových výrobců v roce 2008 ovlivňovaly zejména ceny nerostných surovin (jejich průměrný meziroční růst dosáhl 14,4 %), dále ceny koksu, rafinérských ropných výrobků, a to hlavně v 1. polovině roku (v průměru meziročně vzrostly o 14,2 %), a ceny elektřiny, plynu a vody (meziroční růst se držel kolem 9,3 %).

Meziroční růst cen stavebních prací v roce 2008 zpomaloval ze 4,6 % v lednu na 3,8 % v prosinci a za celý rok dosáhl v průměru 4,5 %.

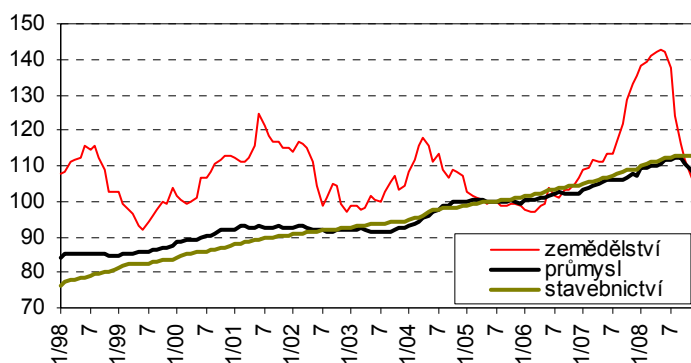
Ceny tržních služeb rostly v roce 2008 v meziročním srovnání v průměru mírně pomaleji než ceny stavebních prací. Ceny tržních služeb byly volatilnější a na počátku roku růst zvyšovaly. V průměru meziroční růst za rok 2008 dosáhl 3,8 % a nejvyšší podíl na něm měl růst cen podnikatelských služeb, služeb v oblasti nemovitostí a pronájmu (průměrný meziroční růst za 2008 činil 5,4 %) a stočné (růst o 5,0 %).

Tempo meziročního růstu cen zemědělských výrobců v 1. pololetí roku 2008 velmi kolísalo. Ve 2. pololetí se již snižovalo a v září byl zaznamenán první meziroční pokles, který se dále prohluboval. Zemědělské ceny za rok 2008 průměrně meziročně

vzrostly o 9,3 % i přesto, že ve 2. pololetí meziročně poklesly o 6,6 %. Rychlejší propad cen byl zaznamenán u rostlinných výrobků, zejména u ovoce. Ceny rostlinných výrobků zaznamenaly ve 2. pololetí 2008 průměrný meziroční pokles o 6,8 % (v 1. pololetí 2008 pro srovnání meziročně rostly v průměru o 37,1 %). Na tomto propadu se největší měrou podílely poklesy cen ovoce (o 27,9 %), zeleniny (o 19,3 %), brambor (o 18,4 %) a obilovin (o 15,7 %). Celkový propad cen rostlinných výrobků byl ve 2. pololetí snižován meziročním růstem cen průmyslových plodin (o 10,4 %) a částečně i cenami vína (meziroční nárůst o 2,5 %). Meziroční ceny hospodářských zvířat a živočišných výrobků průměrně v 1. pololetí 2008 vrostly o 14,7 %, ve 2. pololetí podobně jako ceny rostlinných výrobků poklesly, a to o 3,5 %. Za zmíněným poklesem ve druhé části roku stál zejména pokles cen ovcí a jehňat (o 13,3 %), živočišných výrobků (o 8,5 %), skotu (o 2,1 %) a drůbeže (o 1,2 %). Ceny vepřového však průměrně meziročně ve 2. pololetí vzrostly o 6,3 %, ceny ostatních zvířat pak o 2,5 %.

Graf 6 : Ceny výrobců

(bazické indexy, průměr roku 2005=100)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Ze střednědobého pohledu (mezi roky 2003 až 2008) rostly ceny ve stavebnictví a průmyslu stabilním tempem. Růst cen v průmyslu se však ve 2. polovině 2008 zpomalil zejména díky nižšímu růstu cen výrobků zpracovatelského průmyslu. Ceny v zemědělství jsou velmi volatilní, od roku 2007 ale začaly vysokým tempem růst. Trend se obrátil v polovině roku 2008, kdy ceny zemědělských produktů návazně na ceny zahraniční produkce prudce poklesly.

4. Trh práce

Ani vývoj trhu práce v roce 2008 nelze charakterizovat homogenně. V 1. pololetí ještě v sekundárním sektoru pokračovala výrazná tvorba širokého spektra nových pracovních příležitostí a dobré odbytové podmínky a stále vysoká poptávka po kvalitní pracovní síle se odrážely v růstu mezd. Nadále také výrazně rostl počet zahraničních zaměstnanců, zejména na místech s nižšími požadavky na kvalifikaci. Pokles nezaměstnanosti v tomto období byl důsledkem jak širší nabídky uplatnění pro uchazeče o zaměstnání, tak i odchodů do neaktivity (zejména do starobního důchodu). Ve druhé polovině roku se však od náznaků problémů začaly s postupně rostoucí intenzitou projevovat dopady globální krize. Ke konci roku již docházelo k růstu nezaměstnanosti vyššímu než by odpovídalo sezónnosti a k propouštění zaměstnanců i z nových kapacit. Růst objemu mezd v národně účetním pojetí zpomalil. U průměrné mzdy evidenční se podle předběžných údajů toto zpomalení neprojevalo, avšak za převažující příčinu byly pokládány spíše statistické dopady „daňové optimalizace“.

Tabulka 7 : Základní ukazatele trhu práce

			2006	2007	2008				
					rok	1Q	2Q	3Q	4Q
Zaměstnanost	celkem VŠPS ¹	mzr. %	1,3	1,9	1,6	1,9	1,8	1,5	1,3
	zaměstnanci VŠPS	mzr. %	1,2	1,9	1,7	2,0	1,9	1,7	1,2
	evidenční ²	mzr. %	1,5	1,6	0,6	1,3	1,1	0,5	-0,6
Nezaměstnanost	VŠPS ³	mzr. %	-9,5	-25,6	-16,8	-21,4	-19,8	-16,0	-8,8
	MPSV ⁴	mzr. %	-7,7	-17,3	-17,4	-21,7	-21,1	-16,9	-8,1
Ekonomicky neaktivní VŠPS		mzr. %	0,9	2,0	1,8	2,0	1,7	1,9	1,5
Průměrná mzda	evidenční ²	mzr. %	6,5	7,3	8,5	10,2	8,0	7,8	8,3

¹⁾ Zaměstnaný VŠPS pracoval v referenčním týdnu alespoň 1 hodinu

²⁾ Zaměstnanci (fyzické osoby) v evidenčním počtu podniku nad 19 zaměstnanců a nepodnikatelské sféry celkem

³⁾ Nezaměstnaný VŠPS nepracoval, práci aktivně hledal a byl schopen nastoupit do 14 dnů

⁴⁾ Nezaměstnaný MPSV vyhověl podmínkám pro registraci na úřadu práce

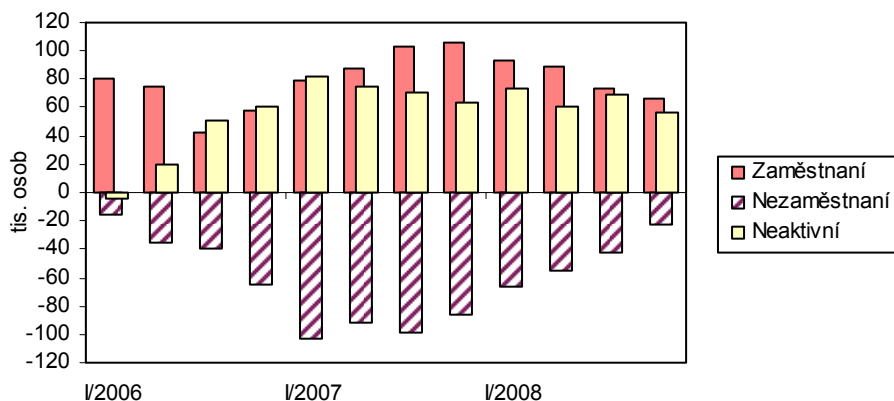
Pramen: ČSÚ, MPSV

4.1 Ekonomická aktivita

Meziroční průměrný přírůstek počtu zaměstnaných byl v roce 2008 podle Výběrových šetření pracovních sil (VŠPS) vyšší než úbytek nezaměstnaných (zaměstnaní +81 tis. osob a nezaměstnaní -46 tis. osob oproti +91 tis. a -61 tis.

v pololetí) a objem pracovní síly tak vzrostl meziročně o 0,7 %. Přírůstek osob mimo ekonomickou aktivitu (65 tis.) byl ve srovnání s předchozím rokem nižší o 8 tisíc.

Graf 7 : Ekonomická aktivita
(meziroční přírůstky)

Pramen: ČSÚ

Míra zaměstnanosti (podíl zaměstnaných na populaci v dané věkové skupině) se v důsledku růstu zaměstnanosti meziročně zvýšila jak celkem, tak i v nejdůležitější věkové kategorii 15 až 64 let, kde při růstu o 0,5 p.b. dosáhla 66,6 %; u populace nad 15 let vrostla o 0,3 p.b. na 56,0 %.

Míra ekonomické aktivity celkem (podíl zaměstnaných a nezaměstnaných nad 15 let na populaci v daném věku) se zejména v důsledku vývoje počtu seniorů snížila o 0,3 p.b. na 58,5 %; ve věkové kategorii 15-65 let došlo k poklesu o 0,2 p.b. na 69,7 %.

Mimo ekonomickou aktivitu bylo v roce 2008 v průměru 3 711 tisíc osob nad 15 let, nárůst počtu ekonomicky neaktivních meziročně o 0,2 p.b. zpomalil na 1,8 %. Skladba ekonomicky neaktivních se u nejdůležitějších kategorií (důchodci, studenti, mateřské dovolené) meziročně zásadně nezměnila, zpomalení tempa přírůstku bylo dáno vývojem převažující složky, tj. počtu důchodců.

4.2 Zaměstnanost

V hlavním či jediném zaměstnání podle výsledků VŠPS pracovalo v roce 2008 v průměru 5 002 tisíc osob, meziroční přírůstek činil 1,6 %. Tento nárůst byl dán zejména silným hospodářským růstem v první polovině roku, umožňujícím

setrvačností i v době zpomalování svého tempa pokračování nárůstu zaměstnanosti v navazujícím období.

Celkový počet zaměstnanců a členů produkčních družstev vzrostl o 1,7 % na 4 196 tisíc osob, v podnikatelském segmentu bylo při růstu o 1,3 % aktivních 807 tisíc osob. Procentní zastoupení čistě zaměstnaneckého segmentu v celkové zaměstnanosti se v průběhu roku 2008 v zásadě neměnilo a bylo stabilizováno na 83,6 %.

Česká republika má nejvyšší podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru ze všech zemí EU (v roce 2008 cca 41 %), přičemž v průběhu 1. až 3. čtvrtletí 2008 docházelo k jeho dalšímu růstu. Ve 4. čtvrtletí již k celkovému růstu zaměstnanosti podle VŠPS přispěl zejména terciární sektor. Nejvyšší roční absolutní přírůstky počtu zaměstnaných byly zjištěny ve zpracovatelském průmyslu (+27 tisíc), obchodu (+20 tisíc) a v agregaci nemovitosti, pronájem a podnikatelské činnosti (+17 tisíc). Pokles počtu pracovníků (i jejich podílu na celkové zaměstnanosti) v primárních odvětvích pokračoval, úbytek zaměstnanosti byl však průběžně zaznamenán i ve školství a zdravotnictví.

K 31. 12. 2008 v ČR legálně pracovalo 362 tisíce cizích státních příslušníků, tj. meziročně o 17,0 % více. Zaměstnáváním cizinců (až do října rostoucím) řešily mnohé subjekty nedostatek či nezájem tuzemských pracovníků o nabízená místa pro osoby převážně s nízkou kvalifikací.

Cizinci většinou (79 %) pracovali v zaměstnaneckém poměru. Jejich meziroční přírůstek byl nejvyšší v lednu (o 32,5 %), nejnižší v prosinci (o 18,4 %). Zatímco v předchozích letech z nich občané EU/EHP představovali nadpoloviční většinu, v průběhu roku 2008 jejich počet stagnoval a celkový přírůstek byl generován zejména občany Ukrajiny, Vietnamu, Mongolska a Uzbekistánu. Počet Slováků na konci období klesl z maxima v říjnu (104 tisíce) na 100 tisíc osob s tím, že vedle manuálních prací byli zaměstnáni i na místech vyžadujících vyšší kvalifikaci, toto platilo i u Poláků (21 tisíc). Ukrajinci (legálně koncem roku 81 tisíc) obdobně jako další (Vietnamci 16 tisíc, Mongolové 13 tisíc) v drtivé většině obsazovali místa vyžadující nižší kvalifikaci a nekvalifikovaná.

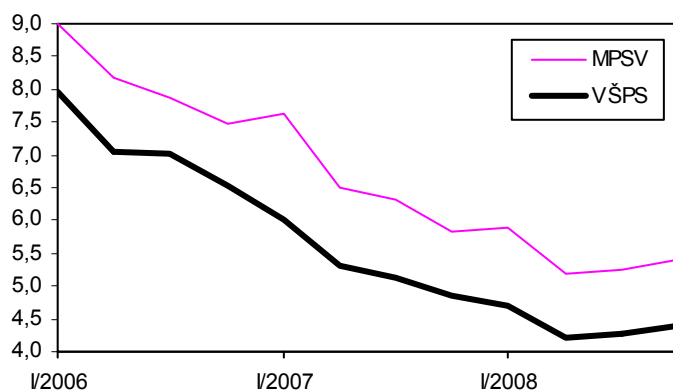
Počet cizinců podnikajících v ČR na živnostenský list se ke konci roku meziročně zvýšil (o 12,2 %) na 77 tisíc, nejčetnější byli Vietnamci (32 tisíce; zvýšený

„zájem o podnikatelské aktivity“ koncem roku byl však dán administrativními problémy s udělováním víz) a Ukrajinci (21 tisíc).

4.3 Nezaměstnanost

Výrazný pokles nezaměstnanosti v začátku roku 2008 lze přičítat zejména ekonomickému růstu a spolu s ním i úpravám legislativy trhu práce a jejich následné aplikaci. Ekonomický růst generoval vysokou nabídku pracovních příležitostí v široké škále. Až do srpna se počet registrovaných volných míst pohyboval kolem 150 tisíc, s blížícím se koncem roku však místa valem ubývala a ke konci roku jich bylo 91 tisíc. Část úbytku nezaměstnaných v průběhu roku však byla způsobena i odchody do důchodu, případně dalšími důvody odchodu mimo ekonomickou aktivitu.

Graf 8 : Míra nezaměstnanosti,
(%, průměr čtvrtletí)

Pramen: ČSÚ, MPSV

Průměrný počet nezaměstnaných v roce 2008 klesl podle dat zjišťovaných na základě VŠPS na 230 tisíc, u registrovaných na úřadech práce na 325 tisíc (meziroční úbytek o 46, resp. 68 tisíc osob).

Údaje o míře nezaměstnanosti, uváděné podle různých metodik výpočtu, se sice lišily v úrovni, avšak vypovídaly o průběhu míry nezaměstnanosti v zásadě obdobně (viz graf). Pro mezinárodní srovnávání je obvykle používán údaj o míře nezaměstnanosti podle VŠPS, kde došlo k meziročnímu poklesu v průměru o 0,9 p.b. na 4,4 %.

Podle dosaženého vzdělání trvale převažují nezaměstnaní se základním vzděláním spolu s absolventy středního vzdělání bez maturity (více než 70 %).

Pokračoval rovněž pokles počtu dlouhodobě nezaměstnaných, tj. osob nepracujících déle než 1 rok. Podle statistik VŠPS a MPSV byl jejich počet ke konci

roku obdobný (107, resp. 102 tisíce) a jejich podíl na nezaměstnaných celkem v případě VŠPS již klesl pod polovinu, u registrovaných to již byla necelá třetina. Z hlediska VŠPS patří ČR v rámci EU k zemím s nízkou mírou nezaměstnanosti, ale s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných (dostupná srovnatelná data EUROSTATu za 3. čtvrtletí udávají průměr EU27 ve výši 36,2 % a v ČR 48,6 %).

V roce 2008 připadalo na jedno volné místo v průměru 2,3 registrovaných uchazečů, tj. o 0,9 méně než v roce 2007. V první polovině roku se jednalo o pokračující souběh poklesu počtu nezaměstnaných a přírůstku počtu registrovaných disponibilních míst, ve 4. čtvrtletí se již situace začala výrazně měnit a koncem prosince připadalo na 1 volné místo 6,6 uchazeče.

Příspěvek v nezaměstnanosti pobírala v průměru více než třetina z celkového počtu registrovaných uchazečů, což představuje meziročně zvýšení o cca 4 p.b. Průměrná výše příspěvku koncem roku dosáhla 5 468 Kč, což znamenalo meziroční přírůstek o 10,6 %.

Regionální vývoj nezaměstnanosti byl z hlediska směru v zásadě shodný, z hlediska úrovně a tempa rozdílný v závislosti na vývoji počtu pracovních příležitostí. V první polovině roku rozhodovaly spíše schopnosti a připravenost uchazečů k využití nabídky. Poměrně vysoké mzdy, zejména u kvalifikované práce, mnohé uchazeče nelákaly k přijetí jakéhokoliv místa, naproti tomu ztráty zaměstnání způsobené útlumem a zejména ukončováním provozů koncem roku již obecně výrazně motivovaly k vyšší aktivitě.

Nejvyšší míru nezaměstnanosti registruje dlouhodobě Most (v prosinci 13,1 % při 8 tis. nezaměstnaných), nejnižší je v Praze a okolí (nejnižší míra nezaměstnanosti v Praze-východ byla 1,8 % při necelých 2 tis. nezaměstnaných).

4.4 Průměrné mzdy¹²

Při posuzování dále uvedené běžně nejčastěji používané statistiky o průměrné mzdě je třeba vzít v úvahu, že vývoj zaměstnanosti je podle ní odlišný od výše

¹² Zaměstnanci (fyzické osoby) v evidenčním počtu podniků nad 19 zaměstnanců a nepodnikatelské sféry celkem; týká se pouze zaměstnanců v pracovním poměru ke zpravodajské jednotce. Jedná se o mzdy zúčtované k výplatě, ne vždy skutečně vyplacené. Zahrnuty nejsou osoby vykonávající veřejné funkce např. poslanci, senátoři, soudci aj.

uvedené zaměstnanosti podle VŠPS, pokrývá cca 3,3 miliony zaměstnanců a zaměstnanost podle této statistiky vzrostla meziročně o 0,6 % a ve čtvrtletích meziročně průběžně klesala od +1,3 % až k -0,6 % ve 4. čtvrtletí 2008.

Průměrná mzda celkem dosáhla podle předběžných údajů 23 542 Kč, v podnikatelské sféře 23 961 Kč a v nepodnikatelské sféře 22 037 Kč.

Tabulka 8 : Průměrná mzda

			2006	2007	2008				
					rok	1Q	2Q	3Q	4Q
Průměrná mzda nominálně	celkem	<i>mzr. %</i>	6,5	7,3	8,5	10,2	8,0	7,8	8,3
	podnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	6,8	7,4	9,6	12,0	9,2	8,9	8,7
	nepodnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	5,4	6,7	4,4	3,3	3,1	3,7	6,8
Průměrná mzda reálně (CPI)	celkem	<i>mzr. %</i>	3,9	4,4	2,1	2,6	1,1	1,1	3,4
	podnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	4,2	4,5	3,1	4,3	2,2	2,2	3,8
	nepodnikatelská sféra	<i>mzr. %</i>	2,8	3,8	-1,8	-3,8	-3,5	-2,7	2,0

Pramen: ČSÚ

Růst průměrné mzdy v 1. čtvrtletí (nejvyšší od roku 1998) nebyl dán pouze hospodářskými výsledky podniků. Zpomalení růstu mezd ve 4. čtvrtletí 2007 bylo zřejmě ovlivněno odkladem vyplácení významné části odměn v podnikatelském sektoru, motivovaným daňovými důvody. Tato nižší srovnatelná základna napomohla i k poměrně vysokému tempu této statistiky ve 4. čtvrtletí 2008 (patrně spolu s poklesem zaměstnanosti osob s nižší kvalifikací). Vysoké tempo růstu mezd vedle standardních odměn za množství a kvalitu práce odráželo v průběhu roku i snahu velkých podniků o získání kvalitní pracovní síly.

Úsporná opatření ve vládou řízené sféře se v průběhu roku 2008 promítla do zvýrazněné diferenciaci růstu mezd. V nepodnikatelské sféře navíc došlo k poměrně citelnému poklesu reálné průměrné mzdy. Relativně příznivý vývoj ve 4. čtvrtletí mohl být ovlivněn mimo jiné i nadstandardními mzdovými prostředky na přípravu českého předsednictví EU.

Meziodvětvová diferenciaci v průměru dále vzrostla, neboť významnější nárůst zaznamenala odvětví s vyššími mzdami, reprezentanti nejvyšších a nejnižších mezd jsou dlouhodobě stabilní. Ke zvýraznění diferenciaci přispělo jak rostoucí ohodnocení vysoce kvalifikované práce, tak na druhé straně zachování minimální mzdy (ve výši 8 000 Kč).

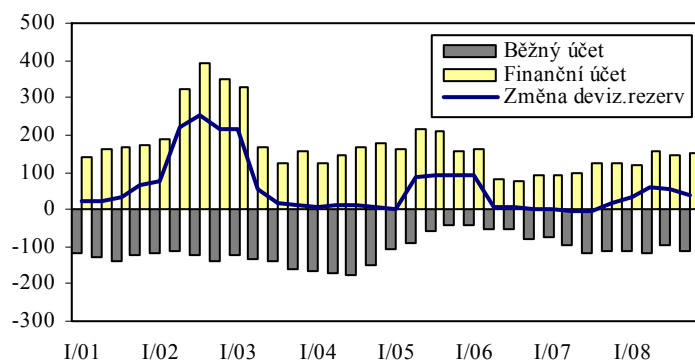
Mzdová úroveň byla rozdílná i z hlediska typu hospodaření – nejvyšší mzdy dlouhodobě vyplácejí podniky v mezinárodním a zahraničním vlastnictví, nejnižší v družstevním. Z hlediska velikosti podniku jsou mzdy rovněž setrvale výrazně odlišeny – v zásadě platí, že čím větší je podnik, tím vyšší mzdy.

Od 1.1.2008 nastaly změny v daňové soustavě, které částečně relativizovaly standardní meziroční porovnávání uváděných reálných mezd získaných prostým očištěním hrubých nominálních mezd o inflaci. Zavedením stejného procenta sazby daně z příjmu u fyzických osob ve spojení s pevnými odpočty od základu daně vznikl prostor pro růst čisté mzdy, kterou stávající způsoby výpočtu růstu reálné mzdy (z hrubé mzdy) nezachycují.

5. Platební bilance

Běžný účet platební bilance za rok 2008 skončil schodkem ve výši 113,9 mld. Kč. Obchodní bilance a bilance služeb skončily přebytkem. Rozhodující vliv na výsledek běžného účtu měl již tradičně deficit bilance výnosů. K deficitu běžného účtu přispívá poslední tři roky rovněž pasivní bilance běžných převodů. Aktivum finančního účtu 151,2 mld. Kč bylo dáno především přílivem přímých zahraničních investic, které tvořil ze dvou třetin reinvestovaný zisk. Kapitálový účet skončil přebytkem 31,0 mld. Kč. Devizové rezervy ČNB po vyloučení vlivu kurzových rozdílů vzrostly o 40,1 mld. Kč.

Graf 9 : Platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

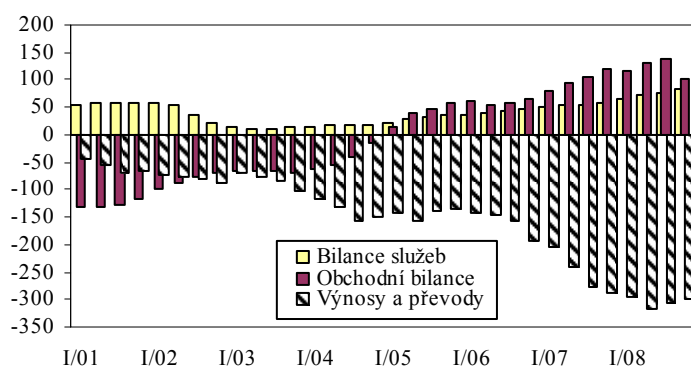

Pramen: ČNB, propočty MF

5.1 Běžný účet

Pasivum běžného účtu 113,9 mld. Kč se meziročně zhoršilo jen nevýznamně (o 2,6 mld. Kč). Zvýšil se deficit bilance výnosů a snížil přebytek bilance obchodní, na druhé straně meziročně lepší výsledek zaznamenala bilance služeb a bilance běžných převodů. Na vnější nerovnováze, vyjádřené podílem deficitu BÚ na HDP, se tento vývoj projevil jen minimálně (-3,2 % v roce 2007, -3,1 % v roce 2008). Poměr výkonové bilance (obchod se zbožím a službami) k HDP ve výši 5,0 % se meziročně nezměnil.

Graf 10 : Běžný účet platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

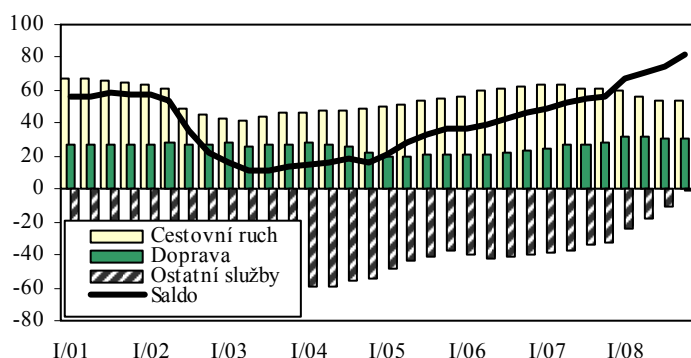
Pramen: ČNB, propočty MF

Saldo obchodní bilance skončilo přebytkem 103,2 mld. Kč¹³, což znamenalo meziroční zhoršení o 17,4 mld. Kč. Dvouciferná tempa růstu obrátu zahraničního obchodu z předchozích let v Kč se začala od počátku roku 2008 snižovat, ve 2. pololetí již objem vývozu i dovozu meziročně klesal. Ve 4. čtvrtletí se již citelně projevil nepříznivý vliv vnějšího prostředí a zahraniční obchod se zbožím se propadl výrazným poklesem objemu - vývozu o 13,7 % a dovozu o 9,0 %.

Oproti značně nepříznivému vývoji obchodu se zbožím se poměrně úspěšně rozvíjel zahraniční obchod se službami. Vývoz služeb rostl slušnými tempy po celý rok, dovoz začal mírně klesat až ve 2. pololetí. Za celý rok 2008 dosáhl přebytek bilance služeb 82,0 mld. Kč a byl meziročně o 25,4 mld. Kč vyšší. Na růstu aktiva se nejvíc podílel růst vývozu tzv. ostatních služeb (o 30,4 mld. Kč) a z nich zejména vývoz služeb stavebních, pojišťovacích a poradenských. V saldu zůstaly ostatní

služby ještě mírně deficitní (schodek -1,4 mld. Kč). Cestovní ruch dosáhl přebytku 53,2 mld. Kč, ale meziročně to bylo o 7,4 mld. Kč méně, v dopravních službách byl zaznamenán přebytek 30,2 mld. Kč (o 1,5 mld. Kč více).

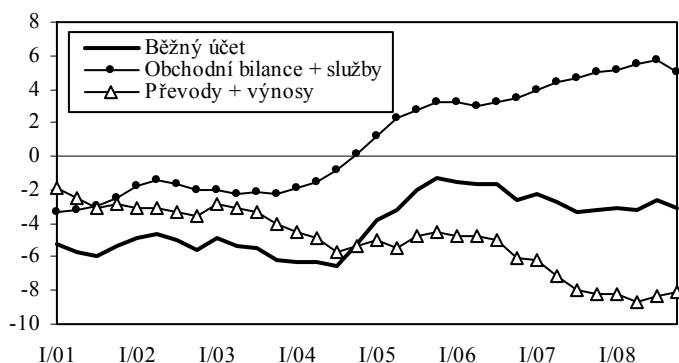
Graf 11 : Bilance služeb
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČNB, propočty MF

Schodek bilance výnosů se meziročně zvýšil o 18,7 mld. Kč na 288,8 mld. Kč, když při růstu výdajů klesly výnosy. Tento trend byl shodný u bilance náhrad zaměstnancům. Čistý odliv investičních výnosů dosáhl 254,1 mld. Kč (nárůst o 3,5 mld. Kč), který souvisel především s čistým odlivem výnosů z přímých zahraničních investic ve výši 262,7 mld. Kč (o 18,7 mld. Kč méně). Meziroční zhoršení salda zaznamenaly účty výnosů z portfoliových a ostatních investic, přesto v součtu dosáhly přebytku 8,6 mld. Kč. Bilance náhrad zaměstnancům vykázala schodek 34,7 mld. Kč, tedy o 15,2 mld. Kč meziročně více.

Graf 12 : Podíl běžného účtu a jeho složek na HDP
(%, na bázi ročního klouzavého úhrnu)

Pramen: ČNB, propočty MF

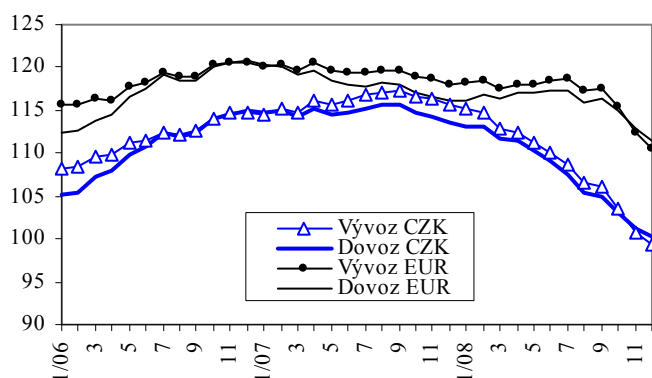
¹³ V cenách FOB v metodice platební bilance.

Bilance běžných převodů skončila schodkem 10,2 mld. Kč, tedy o 8,1 mld. Kč nižším proti předchozímu roku. Byla tak třetí rok po sobě záporná, což souvisí zvláště s čistými platbami prostředků do rozpočtu EU, které procházejí přes tento účet.

Obchodní bilance podle ČSÚ z údajů celní statistiky¹⁴

Po silném růstu obrátu zahraničního obchodu v předchozích dvou letech jeho dynamika zhruba od poloviny roku výrazně zvolnila a ve 4. čtvrtletí přešla do meziročního poklesu.

Graf 13 : Zahraniční obchod
(roční klouzavé úhrny, *sopr=100*)

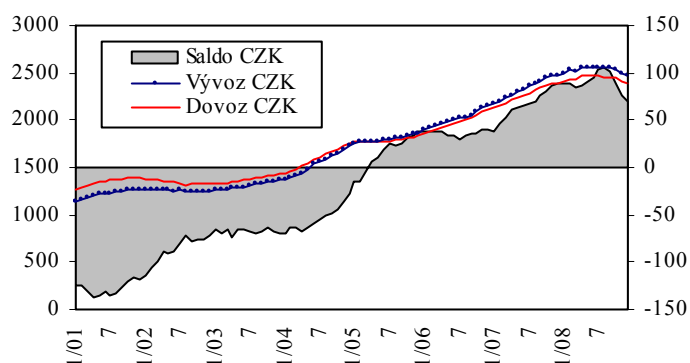
Pramen: ČSÚ

Zpomalování růstu nominálního vývozu i dovozu bylo zpočátku spojeno především s výrazným posilováním koruny, od října však začal strmě padat vývoz i dovoz vyjádřený v eurech či dolarech. Na výsledcích tuzemského zahraničního obchodu se již plně začal projevovat vliv útlumu zahraniční poptávky spojený s celosvětovou ekonomickou recesí.

Tento obrat ve vývoji se projevil v tom, že za rok 2008 zůstal nominální objem obrátu zhruba na úrovni předchozího roku, přičemž vývoz se snížil o 0,6 % a dosáhl 2465,4 mld. Kč a dovoz vzrostl o 0,2 % na 2396,6 mld. Kč.

¹⁴ Vývoz v metodice FOB, dovoz CIF

Graf 14 : Obchodní bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

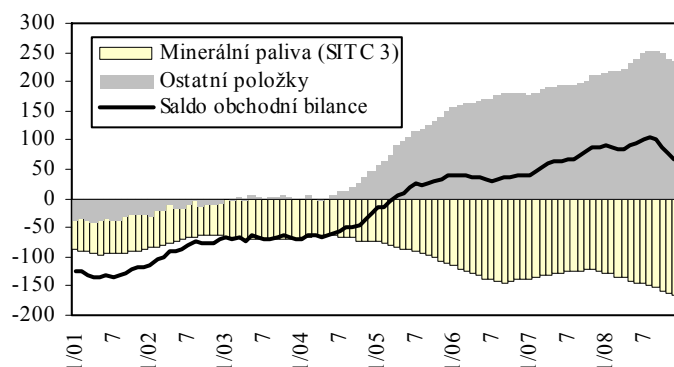
Pramen: ČSÚ, propočty MF

V saldu skončila obchodní bilance přebytkem ve výši 68,8 mld. Kč, který byl meziročně o 19,1 mld. Kč nižší.

Po většinu roku extrémně vysoké ceny ropy byly příčinou nárůstu schodku palivové části obchodní bilance (SITC 3) proti roku 2007 o 40,7 mld. Kč na historické maximum 164,5 mld. Kč. Tento vliv byl do značné míry eliminován posílením koruny k dolaru.

Směnné relace se v úhrnu v roce 2008 zhoršily na 98,7 %¹⁵ při meziročním poklesu vývozních cen o 4,6 % a dovozních o 3,3 %.

Graf 15 : Obchodní bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

Pramen: ČSÚ, propočty MF

Objem vývozu do všech teritoriálních oblastí¹⁶ byl v roce 2008 proti předchozímu roku nižší s výjimkou vývozu do zemí Společenství nezávislých států

¹⁵ Z výběrových indexů v zahraničním obchodě se zbožím.

¹⁶ Data přepočítána ČSÚ podle struktury po rozšíření EU o Bulharsko a Rumunsko od ledna 2007.

(SNS). Růst vývozu do SNS a především Ruska byl dán růstem vývozu strojírenských komodit (zejména silničních vozidel) a spotřebního zboží. Dynamický růst přes 20 % se ovšem i zde ve 4. čtvrtletí výrazně zpomalil. Růst vývozu do zemí EU15, které se na českém vývozu podílejí zhruba dvěma třetinami, se ve 2. pololetí obrátil do poklesu, který za celý rok dosáhl 2,1 %. Vývoz do ostatních zemí EU za celý rok ještě vzrostl (o 3,8 %), i když i zde byl od října zaznamenán strmý pokles. Z významných obchodních partnerů meziročně vzrostl vývoz jen do čtyř zemí - do Polska, Nizozemska, Rakouska a na Slovensko. U ostatních důležitých odběratelů tuzemského zboží došlo k poklesu včetně Německa, jehož podíl na českém vývozu zůstal na 30,7 % z celkového vývozu. Nejvýraznější pokles objemu vývozu byl zaznamenán u Spojeného království a Itálie, u zemí mimo EU pak u USA, Japonska a Číny.

Tabulka 9 : Vývoz a dovoz podle teritorií

	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč
	Index (%)	Podíl (%)		Index (%)	Podíl (%)		
	2008/2007	2007	2008	2008/2007	2007	2008	
CELKEM	99,4	100,0	100,0	100,2	100,0	100,0	-19,1
v tom:							
vyspělé tržní ekonomiky	98,8	91,1	90,6	95,5	79,3	75,5	60,0
z toho: EU27	99,3	85,3	85,2	94,7	70,8	66,9	75,0
z toho: SRN	99,4	30,7	30,7	95,5	28,0	26,7	26,0
Slovensko	105,9	8,7	9,2	104,8	5,3	5,6	6,6
rozvojové země	97,5	3,4	3,3	105,6	5,8	6,1	-9,8
evropské tranzitivní ekonomiky	93,3	1,1	1,0	123,4	0,3	0,3	-3,3
Společenství nezávislých států	115,1	3,7	4,3	133,7	6,6	8,8	-39,3
z toho: Rusko	117,2	2,3	2,7	134,5	4,8	6,4	-29,4
ostatní	90,1	0,6	0,6	114,3	7,9	9,1	-28,7
z toho: Čína	93,7	0,6	0,5	114,4	7,8	8,9	-27,5
nespecifikováno	439,9	0,0	0,2	152,2	0,1	0,2	2,0
Polsko	108,4	5,9	6,5	102,0	5,7	5,8	9,5
Francie	97,8	5,4	5,4	88,7	4,6	4,1	9,4
Itálie	94,5	4,9	4,7	94,0	4,8	4,5	0,2
Rakousko	102,9	4,6	4,8	97,3	3,8	3,7	5,7
Spojené království	93,6	5,1	4,8	88,9	2,7	2,4	-0,8
Nizozemsko	103,8	3,7	3,9	79,6	3,9	3,1	22,4
USA	90,0	1,9	1,8	93,5	2,3	2,1	-1,3
Japonsko	91,6	0,4	0,4	102,5	3,2	3,3	-2,8

Ostatní : Čína, S.Korea, Kuba, Laos, Mongolsko, Vietnam

Pramen: ČSÚ

Objem dovozu zůstal v souhrnu za rok 2008 v podstatě na úrovni předchozího roku. Ze zemí s vyspělou ekonomikou, které se na českém dovozu podílejí třemi čtvrtinami, se dovezlo o 4,5 % méně, dovoz z ostatních teritoriálních seskupení se meziročně zvýšil. Největší nárůst dovozu byl zaznamenán u Ruska (o 34,5 %), který byl způsoben především extrémně vysokými cenami paliv. Nárůst dovozu paliv z Ruska dosáhl v hodnotovém vyjádření 42 %. Z významných partnerů EU se zvýšil dovoz jen ze Slovenska a Polska, mimo EU jen z Japonska. Největší pokles dovozu

byl zaznamenán u Nizozemska, Francie a Spojeného království. Dovoz z Německa se snížil o 4,5 %, jeho podíl na celkovém dovozu rovněž klesl o 1,3 p.b. na 26,7 %. Podíl SRN na dovozu se od roku 2001, kdy dosahoval až 35,5 %, snižuje.

Na aktivním saldu obchodní bilance ve výši 68,8 mld. Kč se podílel výhradně obchod se zeměmi EU. Přebytek obchodu se zeměmi EU15 dosáhl 329,0 mld. Kč (zlepšení o 59,8 mld. Kč). Nejvyšší přebytek měl obchod s Německem 118,1 mld. Kč (o 26,0 mld. Kč více), Slovenskem 93,5 mld. Kč (o 6,6 mld. Kč více) a Spojeným královstvím 60,3 mld. Kč (o 0,8 mld. Kč méně). Na druhou stranu schodek ze zemí EU zaznamenal pouze obchod s Irskem (-10,1 mld. Kč) a Maďarskem (-1,6 mld. Kč). Bilance s ostatními seskupeními zemí kromě evropských tranzitivních ekonomik skončila schodkem. S „ostatními“ zeměmi (především Čína) schodkem ve výši 202,6 mld. Kč, se zeměmi SNS (převážně Rusko) schodkem 105,0 mld. Kč a rozvojovými zeměmi schodkem 62,8 mld. Kč. Všechny tyto schodky se v meziročním srovnání prohloubily.

Z komoditního hlediska byl pro výsledky zahraničního obchodu stejně jako v předchozích letech nejvýznamnější obchod se stroji a dopravními prostředky (komoditní třída SITC 7) a surovinami (SITC 3). Strojírenské komodity vytvořily přebytek ve výši 329,5 mld. Kč (o 14,1 mld. Kč více), naopak minerální paliva deficit 164,5 mld. Kč (o 40,7 mld. Kč více). Trend vývozu i dovozu nejdůležitějších komoditních skupin se ovšem ve 2. pololetí 2008 změnil z dynamického růstu do výrazného poklesu, zvláště pak ve 4. čtvrtletí. Obrat obchodu s chemikáliemi (SITC 5) poklesl ve 4. čtvrtletí o 10,4 %, s polotovary (SITC 6) o 14,6 % a se stroji a dopravními prostředky (SITC 7) o 17,0 %.

Tabulka 10 : Komoditní struktura

Třidy SITC	Vývoz			Dovoz			Změna salda v mld. Kč 2008/2007
	Index (%)	Podíl (%)		Index (%)	Podíl (%)		
	2008/2007	2007	2008	2008/2007	2007	2008	
Celkem	99,4	100,0	100,0	100,2	100,0	100,0	-19,1
0 - Potraviny a živá zvířata	108,4	2,9	3,2	101,5	4,3	4,4	4,5
1 - Nápoje a tabák	113,8	0,6	0,7	80,4	0,7	0,5	5,1
2 - Surové materiály (s výj. paliv)	99,9	2,6	2,6	105,8	2,4	2,6	-3,5
3 - Nerostná paliva a maziva	126,0	2,7	3,5	130,5	8,0	10,4	-40,7
4 - Živočišné a rostlinné oleje	135,1	0,1	0,1	134,6	0,1	0,2	-0,4
5 - Chemikálie	101,5	5,8	5,9	99,0	10,4	10,3	4,8
6 - Tržní výrobky	96,6	20,2	19,6	94,6	20,9	19,8	9,6
7 - Stroje a přepravní zařízení	98,3	54,2	53,6	96,4	43,0	41,3	14,1
8 - Průmyslové výrobky	99,0	10,8	10,8	104,1	10,1	10,5	-12,4
9 - Komodity jinde nezařazené	158,9	0,0	0,1	156,8	0,1	0,1	-0,3

Pramen: ČSÚ

Největší pozitivní vliv na saldo obchodní bilance měl obchod se silničními vozidly přebytkem 184,1 mld. Kč (o 20,1 mld. Kč meziročně méně), stroji a zařízeními všeobecně užívanými v průmyslu přebytkem 47,6 mld. Kč (o 8,3 mld. Kč meziročně více), dále pak kovové výrobky, elektrotechnické výrobky, výpočetní technika, výrobky z nekovových nerostů, výrobky z pryže, nábytek, uhlí, koks a brikety, elektrická zařízení, přístroje a spotřebiče.

Naopak negativně ovlivnil saldo především obchod s ropou schodkem ve výši 124,0 mld. Kč (o 18,8 mld. Kč více) a zemním plynem schodkem 64,5 mld. Kč (o 16,6 mld. Kč více). Dalšími komoditami s největším deficitem byly neželezné kovy, léčiva, železo a ocel, zelenina a ovoce, plasty, chemické prostředky a výrobky, plastické hmoty, maso a masné výrobky.

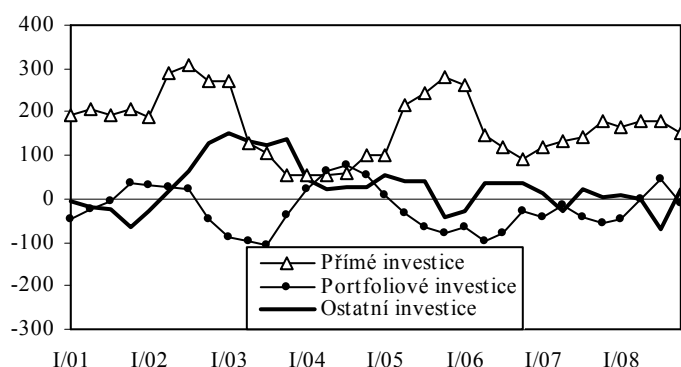
5.2 Kapitálový účet

Aktivum kapitálového účtu dosáhlo 31,0 mld. Kč a bylo tak o 11,4 mld. Kč meziročně lepší při nárůstu příjmů i výdajů. Tento účet rozhodujícím způsobem ovlivňují přijaté platby z rozpočtu EU.

5.3 Finanční účet

Finanční účet vykázal za rok 2008 přebytek ve výši 151,2 mld. Kč. Devizové rezervy ČNB se zvýšily o 40,1 mld. Kč.

Graf 16 : Finanční účet platební bilance
(roční klouzavé úhrny, mld. Kč)

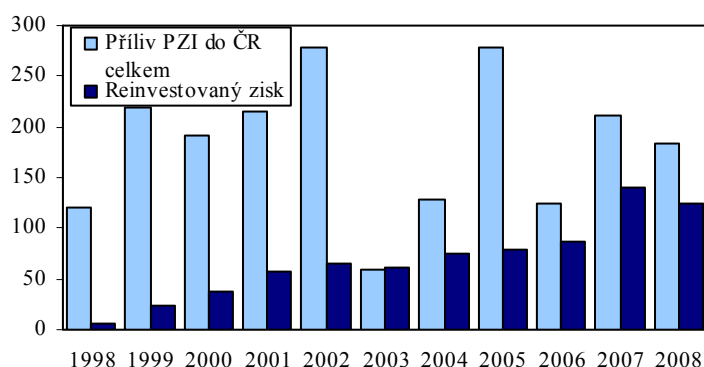

Pramen: ČNB, propočty MF

Čistý příliv přímých zahraničních investic do ČR ve výši 150,4 mld. Kč byl o 28,6 mld. Kč meziročně nižší. Ze 182,8 mld. Kč přímých investic v tuzemsku,

směřovalo do základního kapitálu 50,7 mld. Kč, odhad reinvestovaného zisku byl 125,0 mld. Kč. Objem tuzemských přímých investic v zahraničí dosáhl 32,4 mld. Kč.

Graf 17 : Příliv přímých zahraničních investic
(mld. Kč)

Pramen: ČNB

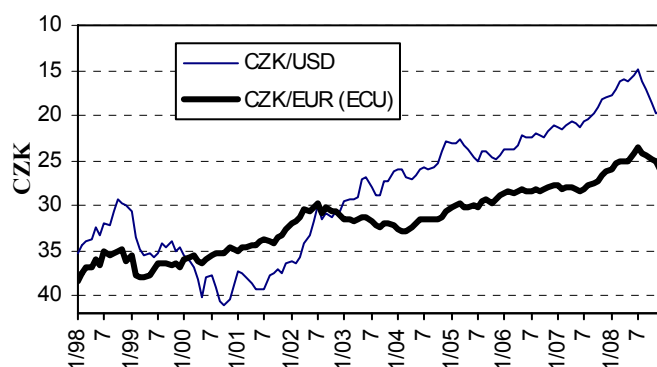
U portfoliových investic byl v součtu za rok 2008 zaznamenán čistý odliv 9,1 mld. Kč (o 48,1 mld. Kč meziročně méně). Ve 2. čtvrtletí byly na zahraničních finančních trzích emitovány vládní dluhopisy za 2 mld. EUR. Ve 4. čtvrtletí došlo k masivním odprodejům těchto i ostatních dluhopisů držených zahraničními subjekty, v menší míře i k odprodejům tuzemských akcií.

U ostatních investic došlo k čistému přílivu kapitálu 23,9 mld. Kč (o 21,2 mld. Kč meziročně více). Zvýšil se rozsah finančních prostředků obchodních bank v zahraničí, rostl objem finančních zdrojů poskytnutých tuzemskými podniky do zahraničí. Vládní sektor čerpal v souhrnu za rok 2008 zahraničí zdroje ve výši 8,2 mld. Kč.

5.4 Měnové kurzy

Volatilita kurzu koruny proti oběma světovým měnám se v porovnání s rokem 2007 zvětšila, přičemž vůči EUR byly její výkyvy menší. Nominální směnný kurz koruny vůči EUR se v roce 2008 pohyboval v rozmezí od 22,97 do 26,93 CZK/EUR, vůči USD mezi 14,45 až 20,44 CZK/USD.

Graf 18 : Nominální směnný kurz CZK vůči USD a EUR (ECU)

Pramen: ČNB

V průměru posílení vůči EUR činilo 11,3 % (oproti 2,1% v roce 2007), vůči USD posílila koruna průměrně o 19,2 % (proti 11,3 % v roce 2007). V porovnání s lednem 2008 docházelo až do července včetně ke zrychlování meziročního posílení koruny z 6,9 % na 20,4 % vůči EUR a z 21,0 % na 38,3 % vůči USD. Od srpna 2008, kdy již začínalo být zřejmé, že krize na amerických finančních trzích se přelévá i do finančních trhů v Evropě a zemí eurozóny, se začaly objevovat i dopady do reálné ekonomiky v Evropě. Zhruba od poloviny července 2008 začala koruna vůči oběma světovým měnám oslabovat a od srpna její průměrné měsíční posilování meziročně zpomalovat. Ve vztahu k euru až na 0,7 % v prosinci (26,11 CZK/EUR), v případě dolaru dokonce došlo od 4. čtvrtletí dokonce k meziročnímu oslabení, které v prosinci dosáhlo -7,4 % (19,48 CZK/USD).

Výrazná diference mezi posilováním koruny vůči EUR a USD vyplývá z průběhu vzájemného vztahu směnného kurzu mezi EUR a USD. Ten se v roce 2008 pohyboval v rozmezí od 1,246 do 1,599 USD/EUR při průměru 1,464 USD/EUR (v roce 2007 průměr činil 1,387 USD/EUR). Trend posilování EUR vůči USD trval jen do dubna 2008, od července došlo k trvalejší změně trendu, dolar rychle vyrovnal ztrátu z 1. pololetí a končil v prosinci v průměru na 1,340 USD/EUR.

Dlouhodobý apreciační trend koruny vůči EUR, patrný již několik let, se od července 2007 výrazně zrychlil. Bylo to dáno především domácími fundamentálními faktory (diferenciál růstu produktivity, vývoj salda běžného účtu) a přílivem zahraničních investic. K jeho dynamizaci ve 2. pololetí 2007 přispělo kromě krize na finančních trzích i zrychlení růstu domácí inflace, které vyvolalo na finančních trzích očekávání růstu úrokových sazeb v souvislosti s předpokládanými změnami (zvýšením) základní úrokové sazby ČNB. Rychlost posilování koruny do července

2008 vysokými tempy (6,9 až 20,4 % vůči EUR, v případě USD 21,0 až 38,3 %) začala výrazně ovlivňovat konkurenceschopnost naší produkce na světových trzích a působit ekonomické problémy především exportérům v přímé souvislosti s propadem vnější poptávky.

Snižování základní úrokové sazby centrální bankou a odliv finančních investic z trhů ve středoevropském regionu, jako důsledek finanční krize i ekonomických problémů v některých zemích regionu, vedly ke korekci směnného kurzu koruny. Znehodnocení ve svých důsledcích pomohlo exportérům se lépe vyrovnat s propadem zahraniční poptávky.

5.5 Devizové rezervy

Stav devizových rezerv centrální banky k 31. prosinci 2008 činil 715,8 mld. Kč, tj. 26,6 mld. EUR. Tento stav může pokrýt dovoz zboží a služeb po dobu tří měsíců.

6. Měnový vývoj a finanční trh

Český bankovní sektor nebyl globální finanční krizí nijak významně zasažen. První polovina roku 2008 se vyvíjela příznivě, nejistota na mezibankovním finančním trhu se začala objevovat až od poloviny září (rostly rizikové prémie). Banky však mají stále dostatečně vysokou kapitálovou přiměřenost (v září 2009 byla nad 9 %) a ve většině případů vykazují v meziročním srovnání rostoucí zisky (zisk po zdanění činil k 30. 9. pro celý bankovní sektor 37 mld., meziročně vzrostl o 12 %). Rizikovitost úvěrů poskytovaných bankami je nadále relativně nízká. Za celou ekonomiku tvořil v roce 2008 podíl rizikových úvěrů¹⁷ k celkovým úvěrům 6 %. Mírný nárůst nastal od července 2008 a v prosinci podíl dosáhl úrovně 7 %. Za vyšší rizikovitostí úvěrů stály zejména nefinanční podniky, kterým se v průběhu roku zvýšil podíl rizikových ztrátových úvěrů. Celkový podíl těchto ztrátových úvěrů na celkových rizikových úvěrech nefinančním podnikům v prosinci 2008 tvořil 19 %, na všech úvěrech

¹⁷ Rizikové úvěry jsou klasifikovány jako standardní (splátka není po splatnosti déle než 30 dní), sledované (splátka není po splatnosti déle než 90 dní), pochybné (splátka není po splatnosti déle než 360 dní) a ztrátové (splátka je po splatnosti déle než 360 dní).

nefinančním podnikům pak 2 %. Souhrnně lze český bankovní sektor i přes nepříznivé působení vnějších faktorů považovat za stabilní.

6.1 Měnové agregáty

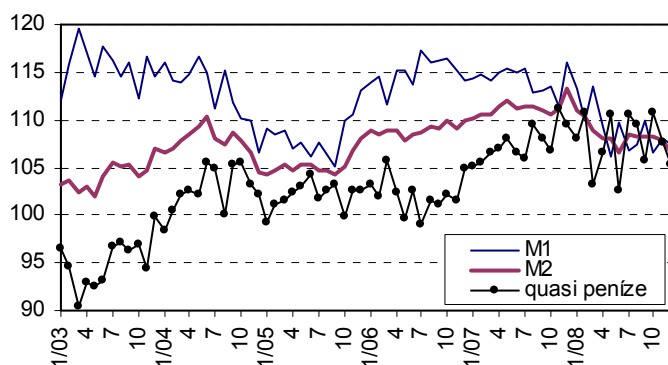
Měnové agregáty (pasiva)

Meziroční růst měnových agregátů v průběhu roku 2008 zpomaloval v souvislosti s nižším ekonomickým růstem a dopady finanční krize.

Průměrný růst široké peněžní zásoby (agregát M2) v roce 2008 dosáhl 8,4 % (proti 11,2 % v roce 2007) s tendencí ke zpomalení až na 6,5 % meziročně v prosinci. Na přírůstku agregátu M2 se podílel hlavně růst vkladů domácností (v průměru o 9,3 %) s evidentním zrychlením na konci roku až na 10,7 % v prosinci. V závěru roku se tedy zvýšil sklon k úsporám domácností s ohledem na aktuální finanční situaci, rostoucí nezaměstnanost a horší hospodářský výhled. Dynamika vkladů nefinančních podniků se naopak v průběhu roku 2008 snižovala a v prosinci jejich vklady dokonce meziročně klesly o 4,0 %. To mělo hlavní podíl na zpomalení růstu agregátu M2 ke konci roku 2008. Celkově byla nižší dynamika M2 odrazem pomalejšího hospodářského růstu a zpomalujícího růstu domácích úvěrů v souvislosti se zpřísnováním úvěrových podmínek.

Graf 19 : Měnové agregáty

(sopr = 100)

Pramen: ČNB

Meziroční růst vysoce likvidních peněz (agregát M1) v roce 2008 velmi kolísal, pouze ve 3. čtvrtletí se stabilně zvyšoval. Za celý rok 2008 činil v průměru 8,7 %. Meziroční růst oběživa se po první tři čtvrtletí 2008 držel za meziročním růstem jednodenních vkladů až do 4. čtvrtletí, kdy se dynamika růstu oběživa

zrychlila na úkor růstu jednodenních vkladů. S vývojem agregátu M1 korespondoval také meziroční růst quasi peněz (rozdíl agregátu M2 a M1). Tento vývoj souvisel s finanční situací, kdy klienti preferovali krátkodobé vklady před střednědobými a upřednostňovali vklady s výpovědní lhůtou před vklady s dohodnutou splatností.

Úvěry (aktiva)

Meziroční pokles čistých zahraničních aktiv pokračoval do července 2008, poté následoval až do konce roku 2008 růst. Čistá zahraniční aktiva během prvních tří čtvrtletí v průměru meziročně poklesla o 6,2 %. Ve 4. čtvrtletí pak ve srovnání s rokem 2007 vzrostla o 2,3 %.

Čistá domácí aktiva, tvořená domácími úvěry a ostatními čistými položkami včetně cenných papírů a kapitálu, vykazala během 2. pololetí 2008 téměř stabilní tempo meziročního růstu na průměrné úrovni 13,6 % (růst dosahoval nižších hodnot proti 1. pololetí 2008, kdy čistá domácí aktiva vzrostla o 22,9 %). Tempo růstu domácích úvěrů tvořených čistým úvěrem vládě a úvěry podnikům¹⁸ a domácnostem¹⁹ se ve 2. pololetí 2008 proti předchozímu pololetí zpomalilo v průměru o 4,2 p.b. na 10,8 %.

Čistý úvěr poskytnutý vládě (tj. centrální vládě a ostatní vládě) dosahoval v 1. polovině 2008 kladných hodnot (kromě června). Následně v červenci poklesl na -89,8 mld. Kč, avšak na konci roku již vzrostl na -0,8 mld. Kč.

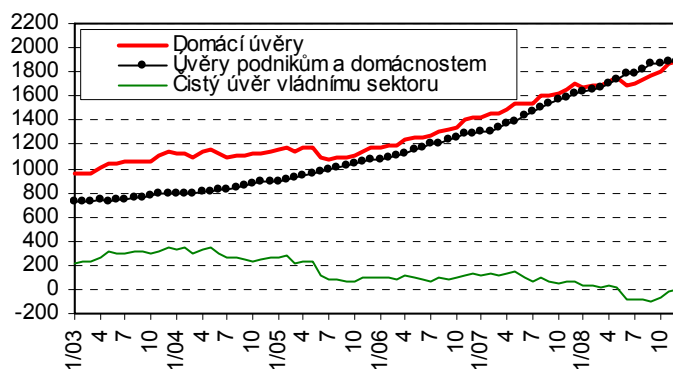
Meziroční tempo růstu úvěrů podnikům a domácnostem v průběhu celého roku zpomalovalo z 25,5 % v 1. čtvrtletí na 18,2 % ve 4. čtvrtletí a přispělo k němu zpomalení meziročního růstu jak úvěrů podnikům, tak domácnostem. Meziroční tempo růstu úvěrů poskytnutých domácnostem dosáhlo v průměru za rok 28,8 % (20,8 % v prosinci) a podíl na celkovém objemu úvěrů činil 45 %. Zpomalení bylo způsobeno zejména nižším meziročním růstem úvěrů na spotřebu (v lednu růst o 27,2 %, v prosinci o 22,8 %) a úvěrů na bydlení (v lednu růst o 37,4 % proti 20,1 % v prosinci). Podíl stavů úvěrů na spotřebu činil v prosinci na celkovém stavu úvěrů

¹⁸ Podniky podle klasifikace institucionálních sektorů ESA95 zahrnují nefinanční podniky, ostatní finanční zprostředkovatele, pomocné finanční instituce, pojišťovny a penzijní fondy.

¹⁹ Sektor domácností zahrnuje také neziskové instituce sloužící domácnostem (NISD).

19,3 % (170,3 mld. Kč), podíl úvěrů na bydlení byl 70,4 % (618,1 mld. Kč) a podíl ostatních úvěrů pak 10,3 % (90,7 mld. Kč). Zpomalující meziroční růst úvěrů podnikům byl zřetelný v celém roce 2008. Tempo zpomalilo z 20,1 % v lednu na prosincových 12,2 % (v průměru 17,5 % za celý rok 2008). Meziroční růst úvěrů nefinančním podnikům zpomaloval pozvolna a v 1. polovině 2008 setrval na úrovni 16,6 %, ve 2. polovině roku na 14,9 %. Tempo růstu úvěrů ostatním finančním zprostředkovatelům se snížilo významně ze 40,4 % v lednu na 1,1 % v prosinci. Úvěry poskytnuté pojišťovnám a penzijním fondům byly ve srovnání s předchozím rokem vyšší, ve 2. pololetí 2008 dokonce vyšší v průměru třikrát. Stav úvěrů podnikům ke konci roku 2008 činil 1014,1 mld. Kč, z čehož 850,8 mld. Kč připadlo na nefinanční podniky, 157,5 mld. Kč na ostatní finanční zprostředkovatele, 4,4 mld. Kč na pomocné finanční instituce a 1,3 mld. Kč na pojišťovny a penzijní fondy. Vývoj úvěrů s delšími splatnostmi charakteristický pozvolným zpomalováním dynamiky růstu souvisí se zpomalením investiční aktivity podniků.

Graf 20 : Domácí úvěry, mld. Kč

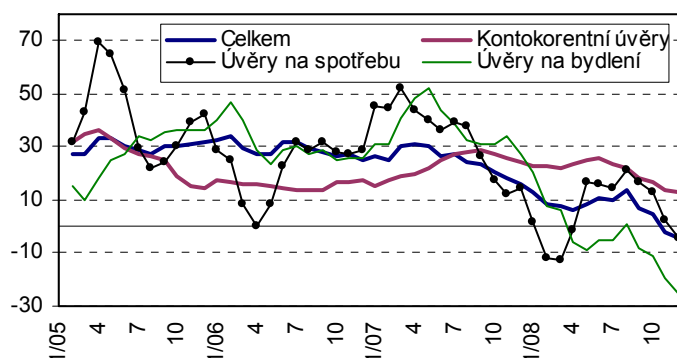

Pramen: ČNB

U nově poskytnutých úvěrů domácnostem a nefinančním podnikům se ve druhé polovině roku 2008 zvýraznilo jejich stabilní zpomalování, které již bylo patrné v první polovině roku. Meziroční tempo růstu těchto úvěrů domácnostem se dostalo koncem roku do záporných hodnot, úvěry nefinančním podnikům meziročně rostly mírně nad nulou.

Graf 21 : Nově poskytnuté úvěry domácnostem

(3měsíční klouzavý průměr, sopr = 100)

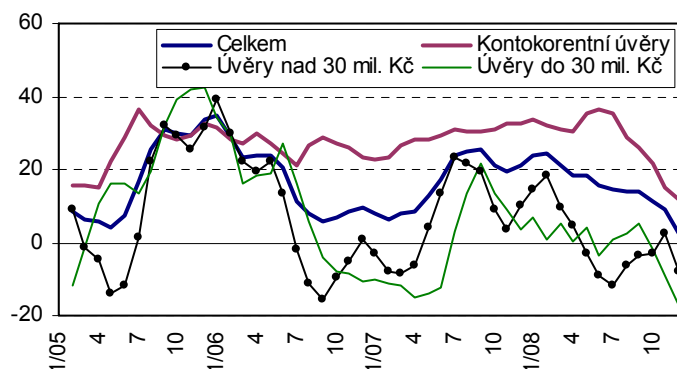
Pramen: ČNB

Hlavními segmenty, které táhly nově poskytnuté úvěry domácnostem dolů, byly úvěry na bydlení s podílem 26 % na celku, úvěry na spotřebu s 10 % podílem a kontokorentní úvěry s 58 % podílem, které stále vykazovaly kladný i když klesající meziroční přírůstek. Nižší růst zadlužování domácností pravděpodobně odráží zhoršení celkové finanční a ekonomické situace a oslabování trhu s bydlením, který následoval po boomu z let 2004 až 2007.

Za meziročním zpomalením růstu úvěrů nefinančním podnikům stály zejména kontokorentní úvěry podnikům, jejichž tempo ve 3. i 4. čtvrtletí ve srovnání s 1. pololetím 2008 výrazně zpomalovalo. V absolutní hodnotě činil v prosinci 2008 stav nově poskytnutých úvěrů domácnostem bankami, pobočkami zahraničních bank a fondy peněžního trhu 55,8 mld. Kč, nefinančním podnikům pak 190,9 mld. Kč.

Graf 22 : Nově poskytnuté úvěry nefinančním podnikům, stavy

(3měsíční klouzavý průměr, sopr = 100)

Pramen: ČNB

Celková zadluženost domácností, měřená podílem celkových úvěrů na celkových vkladech, pro celý bankovní sektor včetně ostatních finančních

zprostředkovatelů dále rostla (jejich čistá pozice se tedy zhoršovala). V prosinci 2008 se meziročně zvýšila o 4,1 p.b. a dosáhla tak 72,1 %. Pouze za bankovní instituce (bez ostatních finančních zprostředkovatelů) činila zadluženost domácností 61,3 %. Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi se zadluženost českých domácností pohybuje stále na relativně nízkých úrovních, obecně zadlužení ve vyspělých evropských zemích přesahuje 100 %. Zadluženost nefinančních podniků byla v prosinci 2008 za celý bankovní a nebankovní sektor na úrovni 188,0 %, za bankovní sektor 131,8 %. Podíl rizikových úvěrů²⁰ poskytnutých rezidentům na celkových úvěrech rezidentům se dlouhodobě snižoval. Na počátku roku 2008 tento poměr dosahoval 2,9 %, ve druhé polovině roku 2008 však začal růst až na prosincových 3,3 % v důsledku růstu rizikových úvěrů zejména u nefinančních podniků.

6.2 Úrokové sazby

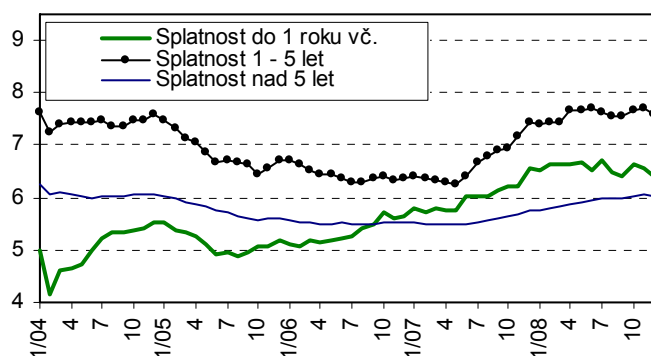
Česká národní banka v průběhu roku 2008 snížila (po únorovém zvýšení na 3,75 %) limitní úrokovou sazbu pro dvoutýdenní repo operace třikrát, celkem o 1,50 p.b. Celosvětové uvolňování monetárních podmínek, kterému se nevyhnula ani ČNB, bylo charakteristické zejména pro druhou část roku 2008. V prosinci 2008 se tak klíčová úroková sazba dostala na 2,25 %.

Evropská centrální banka svou úrokovou sazbu pro hlavní refinanční operace, jež nebyla změněna od června 2007, v červenci zvýšila o 0,25 p.b. na 4,25 %, poté následovalo snížení v říjnu (o 0,50 p.b.), listopadu (o 0,50 p.b.) a prosinci (o 0,75 p.b.) na 2,50 %. Americký Fed přistoupil ke snižování klíčové úrokové sazby již na počátku roku 2008. Během první poloviny roku poklesla sazba z 3,00 % na 2,00 %, další uvolnění následovalo v říjnu o 1,00 p.b. a v prosinci, kdy se sazba dostala na 0 % až 0,25 %.

Úrokový diferenciál mezi korunou a eurem se po celý rok 2008 držel na hodnotách mezi -0,25 p.b. a -0,75 p.b. V prosinci 2008 pak byl na -0,25 p.b. Úrokový diferenciál mezi korunou a dolarem byl naopak po celý rok kladný v rozmezí 0,50 p.b. až 2,50 p.b., v prosinci 2008 činil 2,00 p.b. až 2,25 p.b.

²⁰ Mezi rizikové úvěry jsou řazeny pohledávky, u nichž je splátka jistiny nebo příslušenství zpožděna o 90 dní a více.

Graf 23 : Úrokové sazby z úvěrů celkem podle splatností, % p. a.

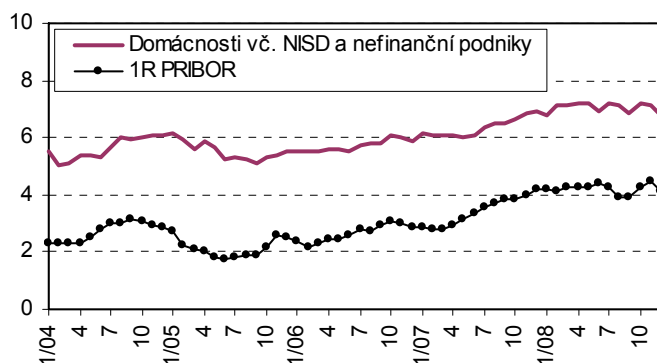

Pramen: ČNB

Vývoj průměrných sazeb z úvěrů domácnostem vč. NISD a nefinančním podnikům korespondoval s pohybem PRIBORu, který však ve 2. pololetí 2008 zůstával na vysokých úrovních v důsledku vysoké rizikové premie na trhu. Průměrné úrokové sazby během 1. pololetí 2008 pozvolna rostly, ve 2. pololetí kolísaly v úzkém pásmu okolo 6,30 %. V průměru tyto sazby za rok 2008 dosahovaly 6,25 % a jejich volatilita byla překvapivě nízká s ohledem na nejistou situaci na vnějších finančních trzích. Podle splatností úvěrů byly průměrné úrokové sazby pro úvěry do 1 roku a od 1 do 5 let včetně v 1. pololetí 2008 téměř neměnné nebo mírně rostly, mezi červencem a prosincem pozvolna klesaly. Úrokové sazby pro úvěry nad 5 let po celý rok rostly (kromě prosince).

Průměrné úrokové sazby z nových úvěrů domácnostem včetně NISD a nefinančním podnikům byly proti průměrným sazbám ze všech realizovaných úvěrů významně vyšší zejména vlivem změny ve struktuře úvěrů. Většinu nově poskytnutých úvěrů tvořily v případě domácností a nefinančních podniků kontokorentní úvěry s vyšším úročením (u všech úvěrů domácnostem měly majoritní podíl úvěry na bydlení, v případě nefinančních podniků pak dohromady úvěry se splatností do 1 roku a nad 5 let včetně). Jejich průměrná úroveň dosáhla 7,05 % (proti 6,35 % v roce 2007) a v průměrné měsíční sazbě v průběhu roku rostly rychleji než sazby z celkových stavů úvěrů (z 6,82 % v lednu na 7,20 % v říjnu). V prosinci tyto sazby klesaly na 6,79 % v prosinci.

Graf 24: Úrokové sazby nově poskytnutých úvěrů, % p. a.

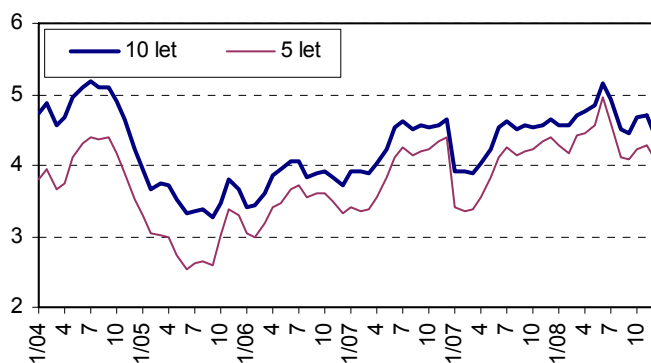
Pramen: ČNB

Spread měřený mezi průměrnou úrokovou sazbou z nových úvěrů domácnostem a nefinančním podnikům a jednorocní mezibankovní úrokovou sazbou popisuje tržní úvěrové podmínky. Tento spread se v první polovině roku 2008 pohyboval standardním způsobem, v srpnu vzrostl z červencových 2,90 p.b. na 3,24 p.b., v následujících měsících klesal až na 2,63 p.b. v prosinci.

Úrokové sazby z celkových vkladů domácností a nefinančních podniků se za rok 2008 pohybovaly těsně okolo ročního průměru 1,61 % (proti 1,32 % v roce 2007). Během 1. pololetí 2008 stejně jako sazby z celkových úvěrů mírně rostly. Ve 2. pololetí (narozdíl od úvěrových sazeb) klesaly a v prosinci se dostaly na úroveň 1,49 %. Úrokové sazby z nových vkladů téměř během celého roku rostly (z 1,46 % v lednu na 1,68 % v říjnu), v listopadu se trend obrátil a sazby začaly klesat až na 1,43 % v prosinci.

Výnosy státních dluhopisů v 1. pololetí 2008 rostly, ve 2. pololetí převážně klesaly. Výnosy 5letých státních dluhopisů v 1. pololetí 2008 vzrostly o 0,68 p.b. na 4,96 %, ve druhé polovině roku poklesly o 0,53 p.b. na 4,07 % ke konci prosince. U 10letých státních dluhopisů byly výnosy v červnu na 5,15 % (o 0,58 p.b. vyšší proti lednu), v prosinci pak na 4,42 % (o 0,50 p.b. nižší proti červenci).

Graf 25 : Výnosy státních dluhopisů, % p. a.

Pramen: ČNB

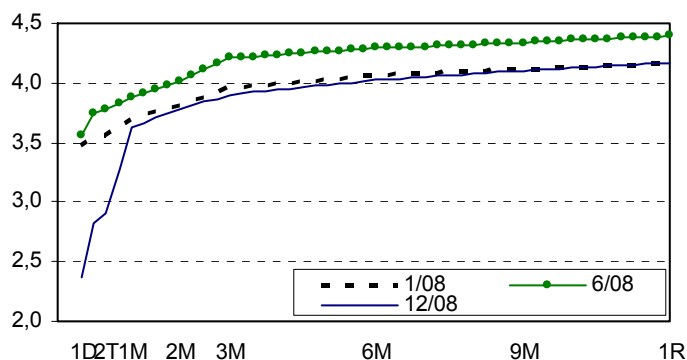
Objem zobchodovaných dluhopisů na kapitálovém trhu²¹ se v 1. pololetí 2008 výrazně propadl. V lednu 2008 ještě dosahoval 297,6 mld. Kč (proti maximu v prosinci 2007 byl však o 117,2 mld. Kč nižší), v červnu byl již na 66,5 mld. Kč. V jednotlivých měsících 2. pololetí 2008 objem značně kolísal, v průměru kolem 110,3 mld. Kč za měsíc. Celkový objem zobchodovaných dluhopisů pak za celý rok 2008 dosáhl 1308,6 mld. Kč.

Průměrné sazby PRIBOR v 1. pololetí 2008 pozvolna rostly (kromě února), ve 3. čtvrtletí 2008 se vyvíjely v souladu s uvolňujícími se monetárními podmínkami. 3měsíční sazba PRIBOR vzrostla z 3,96 % v lednu, na 4,21 % v červnu, následně klesala na 3,81 % v říjnu. Obdobně se pohybovala i 1roční sazba PRIBOR. Ve 4. čtvrtletí 2008 docházelo k nárůstům rizikových prémie (spread mezi PRIBOŘem a 2T repo sazbou se zvyšoval), jež držely mezibankovní sazby na vyšších úrovních a způsobily jejich zvýšení ve srovnání s předchozími měsíci i přes to, že 2T repo sazba ČNB klesla. V prosinci byl 3měsíční PRIBOR na 4,01 %, 1roční PRIBOR na 4,16 %.

Krátkodobá výnosová křivka mezibankovních úrokových sazeb PRIBOR se v prosinci proti červnu téhož roku posunula směrem dolů, což zachycuje dosavadní pokles základních úrokových sazeb ČNB zejména na krátkém konci výnosové křivky. Spread mezi sazbami do 1 měsíce a sazbami se splatnostmi nad 1 měsíc vzrostl částečně v důsledku zvýšených rizikových prémie u delších splatností.

²¹ Jsou analyzovány údaje z Burzy cenných papírů Praha, RM systému, Střediska cenných papírů a Univycu.

Graf 26: Krátkodobá peněžní výnosová křivka, % p. a.

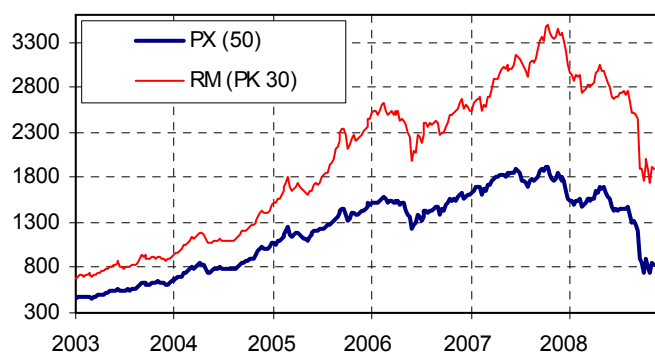

Pramen: ČNB

6.3 Kapitálový trh

Během ledna až dubna 2008 akciové indexy na Burze cenných papírů Praha (BCPP) klesaly, v květnu došlo k oživení, které však trvalo jen dva měsíce. Během druhé poloviny roku postihly burzu výrazné poklesy v souvislosti s celosvětovým propadem cen akciových titulů. Index PX klesl od začátku ledna 2008 z hodnoty 1808,6 na úroveň 858,2 koncem prosince. V meziročním srovnání byla úroveň v prosinci 2008 o 52,7 % nižší. Nejnižší hodnota indexu PX činila 699,8 (meziroční pokles o 63,4 %), a to 27. října. Maximální propad ve srovnání s předchozím obchodním burzovním dnem nastal 10. října, o 14,9 %.

Graf 27 : Indexy akciového trhu.

Pramen: BCPP, RMS

Za rok 2008 dosáhl celkový objem obchodů na BCPP 1495,2 mld. Kč. Obchody s dluhopisy přispěly v roce 2008 k celkovému objemu 43 %. Státní dluhopisy pak tvořily 96 % podíl na celkovém objemu obchodů s dluhopisy

(na hlavním a volném trhu BCPP). Na konci prosince se na hlavním trhu BCPP obchodovalo 14 akciových titulů a 38 emisí dluhopisů.

Akciový index RM²² obchodovaný v rámci RM systému se vyvíjel obdobně jako index PX. Index se propadl z počáteční lednové hodnoty 3385,7 na 1943,9 koncem prosince 2008. Meziroční propad činil v prosinci 42,9 %. Za celý rok 2008 bylo na RM systému zobchodováno 23,6 mil. ks cenných papírů o objemu 8,4 mld. Kč. V porovnání s BCPP jde o téměř zanedbatelnou hodnotu.

Na kapitálovém trhu celkem (BCPP, RM systém, neorganizované trhy) dosáhl za rok 2008 objem všech obchodů 3050,9 mld. Kč a ve srovnání s předchozím rokem se propadl o 421,9 mld. Kč. Během 2. pololetí 2008 bylo zobchodováno 1526,1 mld. Kč, z toho 662,1 mld. Kč připadlo na dluhopisy a 864,0 mld. Kč na akcie a podílové listy.

²² Původně se jednalo o index PK 30, který tvořilo 30 hlavních titulů. Od 17. 7. 2006 byl jeho název změněn na Index RM, jehož bázi v současnosti tvoří 10 titulů.

II. Veřejné rozpočty

OBSAH

Veřejné rozpočty	1
1. Příjmy veřejných rozpočtů	3
2. Výdaje veřejných rozpočtů	6
3. Salda veřejných rozpočtů	9
4. Dluh veřejných rozpočtů	12
5. Shrnutí	14

Veřejné rozpočty¹

Po velmi výrazném snížení deficitu veřejných rozpočtů v roce 2007 o 105,6 mld. Kč se v roce 2008 saldo meziročně zlepšilo o 20,3 mld. Kč. Celkový deficit činil 16,2 mld. Kč, tj. 0,4 % HDP a byl tak o 63,7 mld. Kč nižší, než bylo schváleno v rozpočtové dokumentaci pro rok 2008. Bylo tak dosaženo čtvrté nejlepší výše deficitu od roku 1996, kdy veřejné rozpočty přešly do deficitního hospodaření. Lepších výsledků dosáhly téměř všechny segmenty veřejných rozpočtů. U státního rozpočtu dosáhl schodek², očištěný o převody z rezervních fondů a fondu státních záruk, 80,4 mld. Kč, což je o 17,9 mld. Kč méně, než bylo původně schváleno. Současně byl takto upravený deficit státního rozpočtu ve srovnání s rokem 2007 o 31,8 mld. Kč vyšší. Zacházení s rezervními fondy upravuje novela rozpočtových pravidel, podle které díky realizovaným úsporám nadále nedochází k peněžním převodům prostředků do rezervních fondů. Zapořádání neuskutečněných výdajů může být limitováno zmocněním vlády ke snižování těchto nároků. Možnost úspor finančních prostředků organizačních složek státu (dále jen OSS) tak nebude plně vyloučena, nicméně budou vytvořeny určité právní „mantinely“ pro nakládání OSS s těmito prostředky. Současně tak dojde k nižší potřebě emise státních dluhopisů a díky tomu také k úsporám nákladů dluhové služby. Převody neutracených prostředků organizačních složek státu z rezervních fondů ovlivnily stav rezervních fondů k 31. 12. 2008, který se snížil na 43,0 mld. Kč. V roce 2008 došlo k metodické změně, která výrazně ovlivnila deficit vykázaný v pokladním plnění státního rozpočtu. Do příjmů byly načerpány prostředky z rezervních fondů a fondu státních záruk uspořené v minulých letech ve výši 60,4 mld. Kč. To vedlo v metodice peněžních toků ke zhoršení deficitu v této výši. V letech minulých měly operace týkající se očišťování deficitu o vliv rezervních fondů a fondu státních záruk opačný vliv, neboť docházelo k vysoké tvorbě rezervních fondů, což bylo v novelizaci nahrazeno administrativní tvorbou nároků. Z těchto důvodů není deficit státního rozpočtu vykázaný v této části shodný s výší deficitu uváděnou v ostatních částech dokumentu.

¹ Data jsou vykazována na základě metodiky peněžních toků, čemuž odpovídá seskupování příjmových a výdajových operací a potřebné metodické úpravy. Vládní statistika je konstruována jako součet jednotlivých složek veřejných rozpočtů, kde je následně uplatněna konsolidace příjmů a výdajů za účelem vyloučení vzájemných vztahů mezi jednotlivými složkami vlády. Hospodaření veřejných rozpočtů zachycuje příjmové a výdajové operace týkající se státního rozpočtu vč. Národního fondu a od r. 2006 zdrojů z privatizace (bývalého Fondu národního majetku zrušeného zákonem č. 178/2005 Sb.), mimorozpočtových fondů (státních fondů, Fondu národního majetku (do r. 2005) a Pozemkového fondu ČR), veřejného zdravotního pojištění a územních samosprávných celků.

² V metodice peněžních toků je deficit očištěn o vliv rezervních fondů.

Vzhledem k tomu, že převody z a do fondů OSS ve skutečnosti neznamenají realizaci příjmu/výdaje státu, ale čerpání/tvorbu rezerv, metodika peněžních toků (stejně jako metodika ESA 95, relevantní pro výpočet maastrichtských kritérií) vylučuje ze salda rozdíl mezi neutracenými prostředky převedenými do fondů OSS a neutracenými prostředky z minulých let načerpanými naopak z těchto fondů v průběhu roku do příjmů. Provedení této úpravy vedlo v roce 2008 ke zhoršení deficitu o 60,4 mld. Kč³. Vytvořené nároky budou v případě jejich utracení naopak zhoršovat výsledky hospodaření v dalším roce.

Výsledky hospodaření veřejných rozpočtů v roce 2008 byly následující:

- celkový deficit veřejných rozpočtů činil 16,2 mld. Kč (0,4 % HDP),
- deficit veřejných rozpočtů pro fiskální cílení⁴ dosáhl 36,7 mld. Kč (1,0 % HDP),
- vývoj deficitů ovlivnil vývoj dluhu veřejných rozpočtů, který ke konci roku 2008 činil 1 070,7 mld. Kč – tedy 28,9 % HDP a ve srovnání s rokem 2007 tak vzrostl o 1,3 p.b.

³ Před rokem 2004 měly OSS možnost převést pouze omezenou část uspořené prostředků, vliv těchto převodů proto nebyl tak vysoký, viz tabulka. Dopad vyloučení rezervních fondů OSS na saldo hospodaření veřejných rozpočtů (v mil. Kč).

		2006	2007	2008
I	Převody z rezervních fondů	36 384,1	51 932,1	55 534,3
II	Neinvestiční převody do rezervních fondů	22 582,5	46 492,7	0,0
	Investiční převody do rezervních fondů	23 263,6	32 696,4	0,0
III	Čistý dopad na saldo (II - I)	9 462,0	27 257,0	-55 534,3

⁴ Ze salda pro fiskální cílení jsou vyloučeny tzv. čisté půjčky (včetně příjmů z privatizace), náklady transformace, operace Národního fondu a EU - příjmy a EU - výdaje, které by výsledky daného roku ovlivňovaly o časový nesoulad mezi přijetím plateb z EU a jejich čerpáním. Tento ukazatel je shodný s ukazatelem používaným v návrhu střednědobého výhledu státního rozpočtu na léta 2010 a 2011. Náklady transformace představují zejména operace státem zřízených institucí, které především spravují nekvalitní aktiva přebíraná od jiných subjektů. Patří sem finanční skupina ČKA (tj. včetně jejich dceřiných společností Konpo, s. r. o., Prisko, a. s., a Česká finanční, s. r. o.) a Česká inkasní, s. r. o. Náklady transformace zahrnují úhrady ztrát ČKA a úhrady ztrát ČNB vzniklé v souvislosti se stabilizací a konsolidací bankovního sektoru ze státního rozpočtu a dotace FNM pro finanční skupinu ČKA a Českou inkasní, s.r.o.

Tabulka 1**Vývoj sald veřejných rozpočtů**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Saldo vč. čistých půjček (mld Kč)	-127,7	-90,8	0,6	-142,1	-36,5	-16,2
Saldo vč. čistých půjček (% HDP)	-5,0	-3,2	0,0	-4,4	-1,0	-0,4
Saldo pro fiskální cílení ⁴⁾ (mld Kč)	-99,2	-80,6	-49,9	-98,8	-35,1	-36,7
Saldo pro fiskální cílení ⁴⁾ (% HDP)	-3,9	-2,9	-1,7	-3,1	-1,0	-1,0

Pramen: MF

1. Příjmy veřejných rozpočtů

Ve srovnání s původními předpoklady byly celkové příjmy překročeny o 20,4 mld. Kč, což bylo dáno především o 23,8 mld. Kč vyššími privatizačními příjmy než činilo původní očekávání. Meziroční růst celkových příjmů byl však nižší než v roce 2007. Zatímco v roce 2007 příjmy veřejných rozpočtů vzrostly oproti úrovni předchozího roku o 11,6 %, v roce 2008 jejich růstová dynamika dosáhla 7,5 %. Hlavním důvodem nenaplnění předpokládaných příjmů byly výrazně nižší dotace přijaté od nadnárodních institucí a také nenaplněné daňové příjmy.

Dotace přijaté od nadnárodních institucí nedosáhly předpokládané výše o 37,0 mld. Kč. Odhady příjmů z EU (a tudíž i prostředky na spolufinancování programů), resp. svoji schopnost čerpat dotace z EU subjekty veřejných rozpočtů trvale nadhodnocují. Tento vývoj svědčí o přetrvávajících bariérách v systému čerpání evropských peněz ze strany ČR.

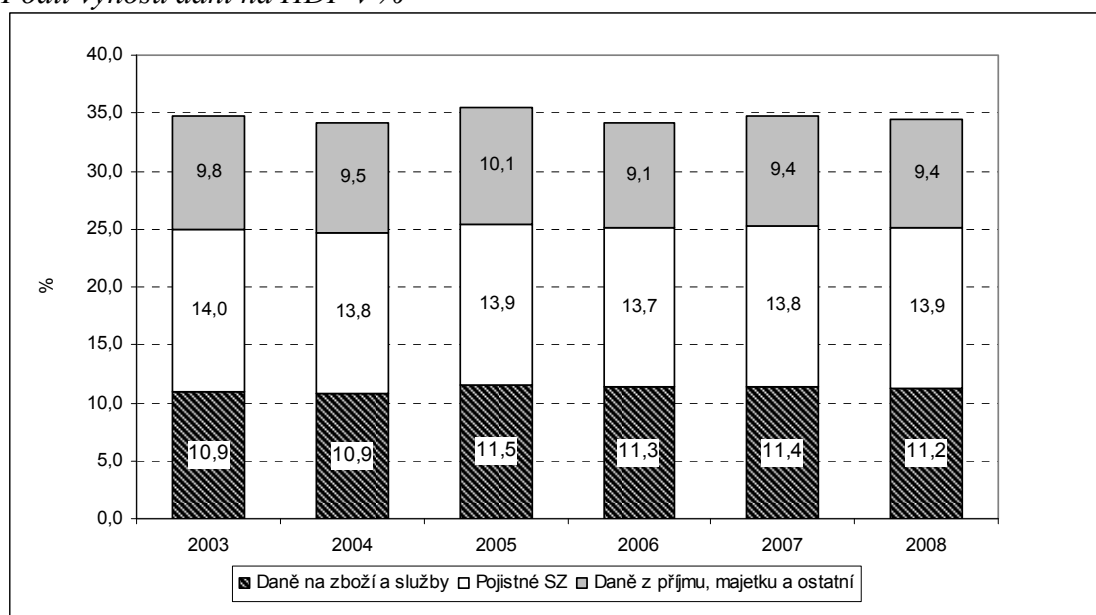
Celkové daňové příjmy se vyvíjely poměrně příznivě, ale ve srovnání s předpoklady v Návrhu státního rozpočtu pro rok 2008 byly nižší o 2,2 mld. Kč. To bylo dáno zejména nižším výběrem DPH a spotřebních daní, než bylo původně rozpočtováno, zatímco u všech ostatních daní došlo k překročení očekávaného inkasa. Konsolidovaná daňová kvóta včetně pojistného na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění (dále jen pojistné) zaznamenala v roce 2008 pokles o 0,2 p.b. na 34,4 % HDP. Celkově daňové příjmy ve srovnání s rokem 2007 meziročně vzrostly o 4,3 %, jejich dynamika se však výrazně snížila, a to o 7,1 p.b. K vyššímu inkasu došlo téměř u všech typů daní, nejlépe se vyvíjel výběr daně z příjmů právnických osob, který byl o 13,4 mld. Kč vyšší, než bylo rozpočtováno. Ve struktuře daňových příjmů došlo k přerušení trendu růstu podílu nepřímých daní, jejichž podíl naopak meziročně mírně poklesl. Nad zvýšením sazby DPH převážil faktor předzásobení firem, které se snažily zejména u stavebních prací a u léků realizovat zdanitelná plnění ještě v závěru roku 2007. Na konci roku 2008 se navíc začaly projevovat důsledky finanční krize, docházelo ke zpomalení růstových tendencí ekonomiky a také k poklesu domácí poptávky. Obdobná byla i situace u spotřebních daní, u jejichž

nenaplnění sehrálo významnou roli předzásobením se tabákovými výrobky s nižší sazbou daně ve druhém pololetí roku 2007. Naopak u daně z příjmů fyzických i právnických osob došlo k překročení rozpočtovaných výnosů. Nad snížením sazeb daně z příjmů právnických osob převážily pozitivní hospodářské výsledky těchto plátců dosažené v minulých letech.

Naopak u nedaňových příjmů došlo k výrazně pozitivní odchylce; ve srovnání s původními předpoklady byly překročeny o 33,5 mld. Kč zejména díky vyššímu výběru příjmů z podnikání, vlastnictví a výběru ostatních příjmů. Tyto příjmy (dividendy, vratky transferů z minulých let apod.) jsou velice obtížně predikovatelné.

Graf 1

Podíl výnosu daní na HDP v %

Pramen: MF

Tabulka 2
Vývoj příjmů veřejných rozpočtů

		Konsolidované veřejné rozpočty (mld. Kč)			Podíl na HDP (%)		
		2006	2007	2008	2006	2007	2008
				<i>předběžná skutečnost</i>			<i>předběžná skutečnost</i>
A	PŘÍJMY vč. splátek půjček	1 239,0	1 382,6	1 485,7	38,5	39,2	40,1
I	PŘÍJMY (III+VI+VII)	1 223,4	1 359,4	1 450,3	38,0	38,5	39,1
III	BĚŽNÉ PŘÍJMY (IV+V)	1 171,7	1 296,9	1 373,2	36,4	36,7	37,1
IV	DAŇOVÉ PŘÍJMY (1+2+4+5+6+7)¹⁾	1 098,8	1 224,2	1 276,5	34,2	34,7	34,4
	1 Daně z příjmů, zisku a kapitálových výnosů	278,6	317,9	330,9	8,7	9,0	8,9
	1.1 Fyzických osob	136,8	151,5	143,3	4,3	4,3	3,9
	1.2 Právnických osob	141,8	166,4	187,6	4,4	4,7	5,1
	2 Pojistné sociálního zabezpečení	441,9	488,4	513,4	13,7	13,8	13,9
	4 Majetkové daně	13,5	15,5	15,5	0,4	0,4	0,4
	5 Vnitřní daně ze zboží a služeb	364,7	402,2	416,6	11,3	11,4	11,2
	5.1 DPH	218,1	235,0	254,8	6,8	6,7	6,9
	5.2 Spotřební daně	119,5	138,9	133,0	3,7	3,9	3,6
	5.3-6 Ostatní daně a poplatky	27,0	28,2	28,8	0,8	0,8	0,8
	6 Clo ²⁾	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	7 Ostatní daňové příjmy	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
V	NEDAŇOVÉ PŘÍJMY (8+9+10+12)	72,9	72,7	96,6	2,3	2,1	2,6
	8 Příjem z podnikání a vlastnictví	31,1	31,2	48,0	1,0	0,9	1,3
	9 Příjmy z poplatků a nahodilých prodejů	22,8	24,2	28,8	0,7	0,7	0,8
	10 Přijaté sankční platby	4,5	4,9	3,4	0,1	0,1	0,1
	12 Ostatní nedaňové příjmy	14,5	12,4	16,4	0,5	0,4	0,4
VI	KAPITÁLOVÉ PŘÍJMY (13+15+16)	15,7	13,8	16,6	0,5	0,4	0,4
	13 Prodej investičního majetku	8,8	7,3	9,5	0,3	0,2	0,3
	15 Prodej pozemků a nehmotných aktiv	5,3	5,5	6,0	0,2	0,2	0,2
	16 Ostatní investiční příjmy	1,7	1,1	1,1	0,1	0,0	0,0
VII	PŘIJATÉ DOTACE (17+18+19+20)	36,0	48,7	60,5	1,1	1,4	1,6
	17 ze zahraničí	0,6	0,8	0,5	0,0	0,0	0,0
	18 od veřejných rozpočtů jiné úrovně vlády ³⁾	0,0	0,0	0,0	-	-	-
	19 od nadnárodních institucí	35,3	47,9	60,1	1,1	1,4	1,6
	20 od veřejných rozpočtů stejné úrovně vlády ³⁾	0,0	0,0	0,0	-	-	-
	PŘIJATÉ SPLÁTKY PŮJČEK	15,6	23,2	35,4	0,5	0,7	1,0
	Domácí	14,8	23,0	34,9	0,5	0,7	0,9
	<i>z toho: privatizace (ZP + PF ČR)</i>	1,7	13,9	25,6	<i>0,1</i>	<i>0,4</i>	<i>0,7</i>
	Zahraníční	0,8	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0

¹⁾ Jedná se o konsolidované daňové příjmy s konsolidací pojistného placeného státem za své zaměstnance.

²⁾ Po vstupu do EU klasifikuje metodika peněžních toků podíl na clech (položka rozpočtové skladby 1402) jako nedaňový příjem pod kategorií „Příjmy z poplatků a nahodilých prodejů“.

³⁾ Dotace poskytnuté jedním veřejným rozpočtem jinému veřejnému rozpočtu jsou v rámci konsolidace vyloučeny.

Pramen: MF

2. Výdaje veřejných rozpočtů

Celkové výdaje veřejných rozpočtů byly o 43,2 mld. Kč nižší než činil původní předpoklad. Tempo růstu výdajů meziročně vzrostlo o 3,1 p.b. na 5,8 %, dynamika jejich růstu však byla o 1,6 p.b. pomalejší než u příjmů. Většina výdajových položek byla nižší než předpokládala rozpočtová dokumentace. K nejvýraznějším úsporám došlo u dotací ostatním podnikům a u investičních transferů nefinančním veřejným podnikům. Tento vývoj je dán nižším čerpáním výdajů zejména na programy EU a vznikem nároků kapitol na výdaje příštích let.

Rozhodující část výdajů je stále realizována prostřednictvím dotací a ostatních běžných transferů, přestože jejich růst v roce 2008 nepatrně zpomalil a činil 2,8 %. Nejvýrazněji meziročně poklesly dotace finančním institucím (o 75,6 %) zejména v důsledku snižování výdajů spojených s náklady transformace. Více než 40 % celkových výdajů tvoří transfery obyvatelstvu včetně neziskových institucí. Jejich růst se snížil o 2,2 p.b. na 5,3 %, což odpovídá částce 32,8 mld. Kč. Projevují se zde přijatá úsporná opatření v sociální oblasti. Tyto výdaje jsou realizované především státním rozpočtem a zdravotními pojišťovnami, jejich podíl na HDP se meziročně nezměnil a dosáhl tak v roce 2008 17,8 %. Nejvyšší podíl (cca 3/4 výdajů státního rozpočtu) mezi těmito transfery představují mandatorní výdaje. V minulosti založená nezdravá tendence růstu těchto výdajů má na hospodaření veřejných rozpočtů negativní dopad, neboť jsou vytěsňovány ostatní veřejné výdaje, které mohou mít produktivnější formu. Efekty přijatých úsporných opatření a snaha o změnu výdajové struktury budou bohužel v dalším období zpomalovány očekávaným nepříznivým ekonomickým vývojem.

Velmi pozitivně se vyvíjely kapitálové výdaje veřejných rozpočtů. Výdaje na pořízení investic, které tvoří více než 40 % kapitálových výdajů, se v roce 2008 po snížení v roce 2007 zvýšily o 6,9 %. Enormní růst nastal u investičních transferů, které vzrostly o 26,3 %, přičemž 65,0 % těchto transferů směřovalo do nefinančních veřejných podniků a byly realizovány zejména státním rozpočtem a Státním fondem dopravní infrastruktury.

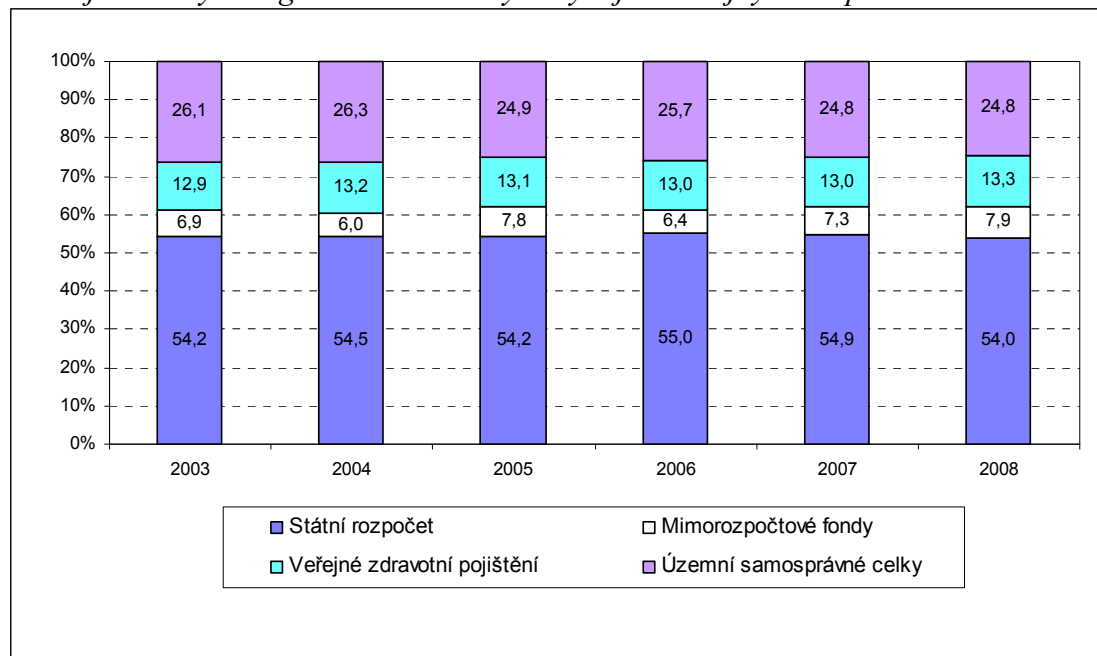
Dluh veřejných rozpočtů zvyšuje náklady spojené s jeho obsluhou. Výdaje na úroky se ve srovnání s rokem 2007 zvýšily o 10,7 mld. Kč, což odpovídá meziročnímu růstu o 28,9 %. Zvyšování výdajů spojených s dluhovou službou znamená za jinak nezměněných podmínek nižší volné prostředky na jiné veřejné výdaje.

Transfery do zahraničí, ve kterých rozhodující podíl představují odvody vlastních zdrojů do rozpočtu EU, se meziročně zvýšily o 12,4 % na 36,6 mld. Kč.

Následující graf ukazuje, že se mírně snižuje váha podílu státního rozpočtu na celkových výdajích, zatímco u veřejného zdravotního pojištění a státních fondů mírně roste.

Graf 2

Podíl jednotlivých segmentů na celkových výdajích veřejných rozpočtů v %

Pramen: MF

Tabulka 3
Vývoj výdajů veřejných rozpočtů

		Konsolidované veřejné rozpočty (mld. Kč)			Podíl na HDP (%)			
		2006	2007	2008	2006	2007	2008	
				<i>předběžná skutečnost</i>			<i>předběžná skutečnost</i>	
B		VÝDAJE vč. POSKYTNUTÝCH PŮJČEK	1 381,1	1 419,1	1 501,9	43,0	40,2	40,5
I		VÝDAJE vč. ČISTÝCH PŮJČEK	1 365,5	1 395,9	1 466,5	42,5	39,5	39,6
II		VÝDAJE (III+IV)	1 362,1	1 402,7	1 489,3	42,4	39,7	40,2
III		BĚŽNÉ VÝDAJE (1+2+3)	1 170,8	1 212,2	1 266,0	36,4	34,3	34,2
	1	Neinvestiční nákupy a související výdaje	238,0	243,9	260,7	7,4	6,9	7,0
	1.1	Platy zaměstnanců a ostat. platby za provedenou práci	94,8	101,0	105,1	2,9	2,9	2,8
	1.2	Povinné pojistné placené zaměstnavatelem	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
	1.3	Ostatní neinvestiční nákupy a související výdaje	143,1	142,7	155,6	4,5	4,0	4,2
	2	Úroky	33,8	37,1	47,9	1,1	1,1	1,3
	3	Dotace a ostatní běžné transfery	899,0	931,2	957,4	28,0	26,4	25,8
	3.0	Transfery veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
	3.1	Dotace	287,4	273,4	262,7	8,9	7,7	7,1
	3.1.1,3	Nefinančním veřejným podnikům	173,4	180,6	182,4	5,4	5,1	4,9
		z toho příspěvkovým apod. organizacím	171,9	179,5	181,3	5,3	5,1	4,9
	3.1.2	Finančním institucím	46,9	21,4	5,2	1,5	0,6	0,1
	3.1.4	Ostatním podnikům	67,1	71,4	75,1	2,1	2,0	2,0
	3.2	Transfery veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
	3.3-4	Transfery obyvatelstvu vč. neziskových organizací	582,0	625,3	658,1	18,1	17,7	17,8
	3.5	Transfery do zahraničí	29,6	32,5	36,6	0,9	0,9	1,0
IV		KAPITÁLOVÉ VÝDAJE (4,6+7)	191,2	190,5	223,3	5,9	5,4	6,0
	4,6	Pořízení investic	98,0	89,0	95,2	3,0	2,5	2,6
	7	Investiční transfery	93,2	101,5	128,2	2,9	2,9	3,5
	7.1	Domácí	93,1	101,3	128,0	2,9	2,9	3,5
	7.1.0	Veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
	7.1.1	Veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
	7.1.2	Nefinančním veřejným podnikům	62,3	65,8	83,3	1,9	1,9	2,2
		z toho příspěvkovým apod. organizacím	54,2	55,4	63,5	1,7	1,6	1,7
	7.1.3-5	Ostatní	30,8	35,6	44,6	1,0	1,0	1,2
	7.2	Zahraniční	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0
		POSKYTNUTÉ PŮJČKY	19,1	16,4	12,6	0,6	0,5	0,3
		Domácí	18,7	15,9	12,6	0,6	0,5	0,3
		veřejným rozpočtům stejné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
		veřejným rozpočtům jiné úrovně vlády	-	-	-	-	-	-
		ostatním subjektům	18,7	15,9	12,6	0,6	0,5	0,3
		Zahraniční	0,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
V		PŮJČKY minus SPLÁTKY (čisté půjčky)	3,5	-6,8	-22,8	0,1	-0,2	-0,6
A - B		Saldo vč. čistých půjček	-142,1	-36,5	-16,2	-4,4	-1,0	-0,4
		Saldo pro fiskální cílení¹⁾	-98,8	-35,1	-36,7	-3,1	-1,0	-1,0
AIII - BIII		Saldo běžné bilance	0,9	84,7	107,2	0,0	2,4	2,9
AI - BII + 2		Saldo přímami bilance	-104,8	-6,2	8,8	-3,3	-0,2	0,2

Dle metodiky peněžních toků je pojistné placené veřejnými rozpočty za své zaměstnance vyloučeno v rámci konsolidace za celé veřejné rozpočty.

Pramen: MF

3. Salda veřejných rozpočtů

Celkové hospodaření veřejných rozpočtů (vč. čistých půjček) dopadlo ve srovnání s rokem 2007 výrazně lépe, přesto skončilo deficitem 16,2 mld. Kč – tedy 0,4 % HDP. S výjimkou státního rozpočtu a veřejného zdravotního pojištění došlo ke zlepšení výsledků hospodaření všech subjektů veřejných rozpočtů. Mírné zvýšení deficitu je patrné u hospodaření státního rozpočtu, který od roku 2007 zahrnuje také tvorbu a použití zdrojů z privatizace (dříve FNM). Pozitivně lze hodnotit také hospodaření státních fondů, které z deficitního hospodaření přešlo do přebytkového.

Tabulka 4

Vývoj struktury salda veřejných rozpočtů v mld. Kč

		2006	2007	2008 <i>předběžná skutečnost</i>
I	Státní rozpočet¹⁾	-137,0	-51,2	-54,4
II	Mimorozpočtové fondy celkem (1+2+3)	-3,3	-9,5	12,3
1.	FNM	0,0	0,0	0,0
2.	PF ČR	0,3	1,1	1,4
3.	Státní fondy ²⁾	-3,6	-10,6	11,0
III	Veřejné zdravotní pojištění	2,8	17,2	10,8
IV	Územní samosprávné celky³⁾	-3,9	9,4	15,0
V	SALDO (před konsolidací tj. I+II+III+IV)	-141,4	-34,1	-16,3
VI	<i>Konsolidace⁴⁾</i>	-0,7	-2,4	0,1
	SALDO (po konsolidaci tj. V-VI)	-142,1	-36,5	-16,2

¹⁾ Mimo státní rozpočet jsou zde dále zahrnuty operace Národního fondu a čistý dopad vyloučení převodů z/do rezervních fondů; od roku 2005 úhrada ztráty ČKA ze státních dluhopisů podle zákona č. 5/2005 Sb., o státním dluhopisovém programu na úhradu ztráty ČKA. Od r. 2006 také operace Fondu národního majetku (dále jen zdroje z privatizace), který byl zrušen zákonem č. 178/2005 Sb.

²⁾ Státní fondy: SFK, SFŽP, SFČK, SFRB, SFDI a SZIF.

³⁾ Územní samosprávné celky včetně dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti.

⁴⁾ Tato hodnota představuje velikost půjček/splátek, které jsou výdajem/příjmem jednoho veřejného rozpočtu a ovlivňují jeho saldo, druhý veřejný rozpočet tuto částku vykazuje ve financování tzn. bez vlivu na výsledek hospodaření.

Pramen: MF

Hlavní příčinou tohoto vývoje je umírněný růst výdajů a poměrně příznivý vývoj celkových daňových příjmů. Výdajová strana ale stále zůstává zatížena vysokým podílem mandatorních výdajů a nastartovanými výdajovými programy státních fondů, které v dalších letech nemusejí mít pro své financování dostatečné vlastní zdroje.

Vyrovnanost běžné bilance je jednou z podmínek zdravých veřejných financí. Tento ukazatel, který představuje rozdíl mezi běžnými příjmy a běžnými výdaji, se ve srovnání s rokem 2007 zlepšil o 22,5 mld. Kč a jeho přebytek činil 107,2 mld. Kč.

Dalším z ukazatelů, který je používán pro hodnocení fiskální politiky, je primární deficit, vypočtený jako deficit očištěný o čisté půjčky a výdaje

spojené s úroky z dluhu veřejných rozpočtů (ty jsou důsledkem politik minulých období).

Saldo primární bilance se v roce 2008 meziročně zlepšilo o 15,0 mld. Kč (0,4 % HDP) a dosáhlo po dlouhé době kladného výsledku – přebytek činil 8,8 mld. Kč, v podílovém vyjádření 0,2 % HDP. Vývoj primárního deficitu vypovídá o viditelném zeslabení fiskální expanze.

Tabulka 5

Vývoj sald běžné a primární bilance v mld. Kč a % HDP

		2006	2007	2008	2006	2007	2008
				<i>předběžná skutečnost</i>			<i>předběžná skutečnost</i>
AIII - BIII	Saldo běžné bilance	0,9	84,7	107,2	0,0	2,4	2,9
AI - BII + 2	Saldo primární bilance	-104,8	-6,2	8,8	-3,3	-0,2	0,2

Pro výpočet bylo použito saldo veřejných rozpočtů bez čistých půjček.

Pramen: MF

Dalším zveřejňovaným ukazatelem je saldo pro fiskální cílení. To představuje saldo celkových příjmů a výdajů očištěné jednak o výše popisované operace finančního charakteru (tzv. čisté půjčky) a dále o tzv. náklady transformace. Současně jsou vyloučeny také operace Národního fondu a EU - příjmy a EU - výdaje, které by výsledky daného roku zkreslovaly o časový nesoulad mezi přijetím plateb z EU (zálohy na financování programů EU) a jejich čerpáním.

Čisté půjčky jsou transakce, které vytvářejí či umožňují pohledávku, nejsou prvotním výdajem, a tudíž agregátní poptávku ovlivňují jen nepřímo. Stejně tak jako příjmy z emise dluhopisů či úvěrů nebo splátky jistiny dluhu veřejných rozpočtů nevstupují do deficitu (tj. jedná se o financování), tak i poskytnuté půjčky nebo splátky dříve poskytnutých půjček jsou z deficitu vylučovány. Obdobný úhel pohledu je i na vylučování operací týkajících se nákupu a prodeje finančních aktiv (např. cenných papírů - dluhopisů, majetkových účastí apod.). Zde se jedná pouze o přeměnu jednoho finančního aktiva (např. cenného papíru) v jinou formu finančního aktiva (peníze) a opačně, bez přímého vlivu na agregátní poptávku. Náklady transformace se rozumí zejména úhrady ztrát ČKA/KoB a ČNB ze státního rozpočtu a dotace z bývalého FNM pro finanční skupinu ČKA/KoB a Českou inkasní.

Cílem těchto úprav je očistit saldo na příjmové i výdajové straně o finanční operace a operace jednorázového nebo dočasného charakteru, které nemají přímý vliv na agregátní poptávku. Takto vymezené saldo zachycuje míru fiskální expanze nebo restriktce a tudíž i úsilí vlády o snižování deficitu. Je považováno za relevantní z hlediska posuzování charakteru fiskální politiky. Z tohoto důvodu bylo takto definované saldo zvoleno jako základní indikátor pro fiskální cílení a definování

střednědobých výdajových rámců, které byly navrženy v rámci reformy veřejných financí.

Z tabulky č. 6 je patrný jen velmi mírný růst tohoto salda v roce 2008. Ke zhoršení došlo u státního rozpočtu, to bylo ale eliminováno zlepšením téměř u všech ostatních částí veřejných rozpočtů. Deficit veřejných rozpočtů v metodice fiskálního cílení byl o 1,8 p.b. nižší, než bylo původně stanoveno a činil 1,0 % HDP. Vývoj tohoto ukazatele je významným indikátorem fiskální expanze, která se ve srovnání s předchozím rokem nezměnila, neboť i v roce 2007 činil tento ukazatel 1,0 % HDP.

Tabulka 6

Vývoj struktury salda veřejných rozpočtů pro fiskální cílení¹⁾ v mld. Kč

	2006	2007	2008
			<i>předběžná skutečnost</i>
Státní rozpočet	-94,9	-50,2	-73,2
Mimorozpočtové fondy celkem (1+2+3)	-2,3	-11,5	10,2
FNM	x	x	x
PF ČR	-1,3	-0,8	-0,7
Státní fondy	-1,0	-10,6	10,9
Veřejné zdravotní pojištění	2,8	17,2	10,8
Územní samosprávné celky²⁾	-4,5	9,4	15,4
SALDO pro fiskální cílení	-98,8	-35,1	-36,7

¹⁾ Ze salda pro fiskální cílení jsou vyloučeny tzv. čisté půjčky (včetně příjmů z privatizace), náklady transformace, operace Národního fondu a EU - příjmy a EU - výdaje, které by výsledky daného roku ovlivňovaly o časový nesoulad mezi přijetím plateb z EU a jejich čerpáním. Tento ukazatel je shodný s ukazatelem používaným v návrhu střednědobého výhledu státního rozpočtu na léta 2010 a 2011. Náklady transformace představují zejména operace státem zřízených institucí, které především spravují nekvalitní aktiva přebíraná od jiných subjektů. Patří sem finanční skupina ČKA (tj. včetně jejích dceřiných společností Konpo, s. r. o., Prisko, a. s., a Česká finanční, s. r. o.) a Česká inkasní, s. r. o. Náklady transformace zahrnují úhrady ztrát ČKA a úhrady ztrát ČNB vzniklé v souvislosti se stabilizací a konsolidací bankovního sektoru ze státního rozpočtu a dotace FNM pro finanční skupinu ČKA a Českou inkasní, s.r.o.

²⁾ Územní samosprávné celky včetně dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti.

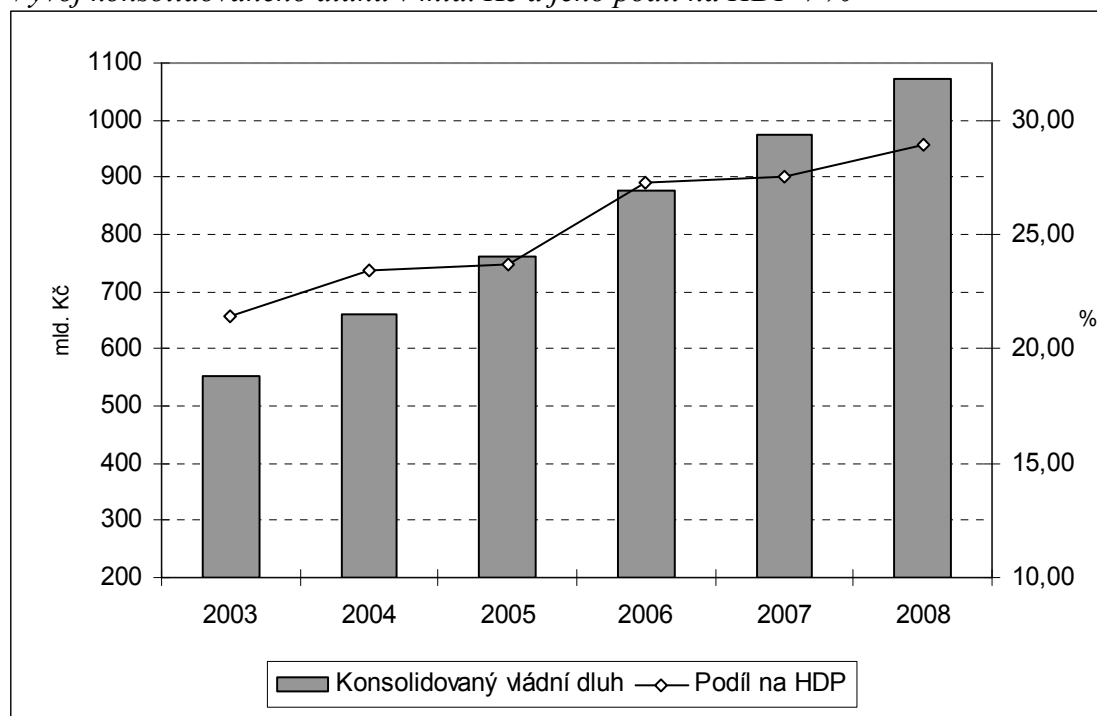
Pramen: MF

4. Dluh veřejných rozpočtů⁵

Výsledky hospodaření jednotlivých veřejných rozpočtů se promítají do vývoje jejich dluhu. Jeho meziroční růstová dynamika mírně zpomalila, vzrostl o 10,0 % a v roce 2008 tak dluh veřejných rozpočtů dosáhl 1 070,7 mld. Kč, tj. 28,9 % HDP. Z Grafu č. 3 je patrné, že objem tohoto dluhu se od roku 2003 téměř zdvojnásobil.

Graf 3

Vývoj konsolidovaného dluhu v mld. Kč a jeho podíl na HDP v %

Pramen: MF

Hlavní příčinou růstu dluhu zůstává přetrvávající deficitní hospodaření státního rozpočtu. V posledních letech byla výše dluhu ovlivňována také díky tvorbě rezervních fondů, na kterou byly emitovány státní dluhopisy. Dluh je generován zejména růstem státního dluhu, který má ve struktuře celkového dluhu nejvyšší váhu. Jeho podíl od roku 1996 postupně narůstal a v roce 2008 činil 91,5 %. Konsolidovaný státní dluh⁶ meziročně vzrostl o 11,0 % na 979,5 mld. Kč. Státní dluh ČR vykazuje

⁵ Dluh veřejných rozpočtů je generován výsledky hospodaření jednotlivých složek veřejných rozpočtů definovaných podle metodiky peněžních toků, tj. státního rozpočtu vč. Národního fondu a od r. 2006 zdrojů z privatizace (bývalého Fondu národního majetku zrušeného zákonem č. 178/2005 Sb.), mimorozpočtových fondů (státních fondů, dále Fondu národního majetku (do r. 2005) a Pozemkového fondu ČR), veřejného zdravotního pojištění a územních samosprávných celků.

⁶ Konsolidace u státního dluhu představuje snížení o emitované státní dluhopisy, které byly nakoupeny z prostředků na tzv. jaderném účtu a od roku 2008 účtu rezervy pro důchodovou reformu.

rostoucí trend již od roku 1996 a od tohoto roku také roste s výjimkou let 2001 a 2003 rychleji než celkový dluh veřejných rozpočtů.

Dluh územních samosprávných celků se meziročně zvýšil o 4,3 % a činil 94,7 mld. Kč. Obce a kraje financují některé své potřeby z úvěrových zdrojů a využívají tak prostor, který jim legislativa poskytuje.

Mimorozpočtové fondy doposud používaly k financování svých deficitů především vlastní zdroje. Jejich vyčerpání představuje další potenciální riziko růstu dluhu. V roce 2008 se tato situace týkala Státního zemědělského intervenčního fondu a Státního fondu životního prostředí, které svůj deficit financovaly nejen z disponibilních prostředků, ale také bankovním úvěrem a finančními výpomocemi.

Zdravotní pojišťovny zatěžují dluh z hlediska váhy zanedbatelně, jeho výše se zvýšila z 0,03 mld. Kč na 0,07 mld. Kč. Systém zdravotního pojištění představuje jeden z rizikových faktorů budoucího vývoje veřejných financí z důvodu těsné závislosti výsledků jeho hospodaření na objemu plateb státu za tzv. státní pojištění.

Ve srovnání s ostatními zeměmi není úroveň dluhu ČR vysoká. Značným nebezpečím je však skutečnost, že jeho růst byl doposud citelně zpomalován inkasem privatizačních příjmů, jejichž vliv ale díky pozvolnému ukončení privatizačního procesu postupně doznívá. V budoucnu tak bude mít dosažená výše deficitu těsnější vliv na růst dluhu. Další zmírnění růstu deficitů jednotlivých složek veřejných rozpočtů, které dluh generují, se jeví jako jediné možné řešení pro udržení dobré výchozí pozice ČR v oblasti zadluženosti.

Tabulka 7

Vývoj dluhu a jeho struktury

	Hrubý konsolidovaný dluh veřejných rozpočtů (mld. Kč)			Podíl na HDP v %		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
			<i>předběžná skutečnost</i>			<i>předběžná skutečnost</i>
Hrubý konsolidovaný dluh VR	877,7	973,2	1 070,7	27,3	27,6	28,9
Státní dluh (konsolidovaný)	794,1	882,3	979,5	24,7	25,0	26,4
Dluh mimorozpočtových fondů	0,6	3,8	0,7	0,0	0,1	0,0
Dluh veřejného zdravotního pojištění	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Dluh územně samosprávných celků ¹⁾	88,9	90,8	94,7	2,8	2,6	2,6

¹⁾ Územní samosprávné celky včetně dobrovolných svazků obcí a regionálních rad regionů soudržnosti.

Pramen: MF

5. Shrnutí

V roce 2008 došlo k dalšímu meziročnímu snížení celkového deficitu veřejných rozpočtů a zmírnění fiskální expanze. S výjimkou státního rozpočtu byly dosažené výsledky u všech subjektů podstatně lepší než se očekávalo v rozpočtové dokumentaci. Hlavní příčinou pozitivních tendencí byl příznivý vývoj příjmové a zejména výdajové strany veřejných rozpočtů. Na straně příjmů se projeví vyšší privatizační příjmy a poměrně dobré inkaso daňových příjmů včetně pojistného na sociální zabezpečení. Zpomalil růst dotací a ostatních běžných transferů, výrazně poklesly dotace finančním institucím (doznívání nákladů spojených s transformací). Projevila se přijatá úsporná opatření v sociální oblasti, transfery obyvatelstvu včetně neziskových institucí se snížily o téměř 33 mld. Kč. K nejmasivnějším úsporám došlo u dotací ostatním podnikům a u investičních transferů nefinančním veřejným podnikům. Tento vývoj je dán zejména nižším čerpáním výdajů zejména na programy EU a vznikem nároků kapitol na výdaje příštích let. I nadále se ukazuje, že zejména příjmy a výdaje spojené s projekty realizovanými z prostředků Evropské unie jsou velmi těžko odhadnutelné.

Zároveň výrazně zesílila investiční aktivita vlády, investiční transfery meziročně vzrostly o 26,7 mld. Kč. Pouze část celkových výdajů byla alokována do oblastí, které z dlouhodobého hlediska vyvolávají pozitivní multiplikační efekty. Náklady na transformaci české ekonomiky postupně doznívají, vzhledem k závěrečné fázi privatizačního procesu také klesají privatizační příjmy. Silně zpomalila fiskální expanze, o čemž svědčí mohutné zlepšení schodku běžné i primární bilance. Podíl deficitu pro fiskální cílení se v meziročním srovnání nezměnil, nicméně byl o 1,8 p.b. nižší než bylo původně pro rok 2008 stanoveno. Výrazné meziroční zpomalení růstu výdajů doprovázené poměrně příznivým vývojem celkových daňových příjmů bylo hlavní příčinou výše popisovaného vývoje veřejných rozpočtů. Přetrvává vysoký podíl mandatorních výdajů, což je výsledkem politik realizovaných především v minulých letech.

Vývoj dluhu kopíruje vývoj hospodaření veřejných rozpočtů. Náklady spojené s jeho obsluhou v roce 2008 zrychlily. Podíl dluhu veřejných rozpočtů na HDP roste, avšak ve srovnání s ostatními zeměmi není úroveň dluhu veřejných rozpočtů ČR vysoká. Jeho růst byl ale doposud zpomalován využíváním privatizačních příjmů k financování deficitů. Jejich vliv postupně slábne a ke zvolnění růstových tendencí u dluhu by mohlo přispět pouze zmírnění růstu deficitů veřejných rozpočtů.